

Fotoğraf: Mustafa Kemal

edirne

edirne sayı 44 sonbahar 2014

Edirne'nin Sultanı

edirne

sayı 44 sonbahar 2014

Selâhîtin Sultanı

Fotoğraf: Serdar İlyaz

edirne

sayı 44 sonbahar 2014

İmtiyaz Sahibi
Dursun Ali Şahin
Edirne Valisi

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
İbrahim Tarancı
Özel Kaleim Müdürü

Genel Yayın Yönetmeni
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Hatipier

Yayın Kurulu
Prof. Dr. Engin Beksaç
Doç. Dr. Ayhan Aytaç
Doç. Dr. Rıdvan Canım
Dr. Rifat Gürgendereli
Uzman Haluk Kaycı
Öğr. Arzu Ulaşdır
Mehmet Ağırhan

Grafik Tasarım
Mücahit Kofoğlu

Fotoğraf Editörü
Behiç Günalan

Baskı
Seçil Ofset
www.seciloftset.com

Edirne İl Özel İdaresi
tarafından bastırılmıştır.
Eylül 2014, Ücretsizdir.

Yönetim Yeri
Edirne Valiliği
Başın ve Halkla İlişkiler
Müdürlüğü
Hükümet Caddesi
Vilayet Binası, Edirne

İletişim
0(284) 213 91 80
www.edirne.gov.tr
edirnedergisi@hotmail.com

Kapak Fotoğrafı
Serdar İlyaz

Başlarken...

Bu sayımızda da, eskiyle yeniyi, savaşa tabeyi ve girile sözü bir araya getirdik sizler için... Valliğimiz Yurtiçi Türkler ve Akaraba Topuluklar Başkanlığı (YTB) ile birlikte yürüttüğü ve çok başarılı bir şekilde gerçekleştirdiği bir projeye diğer sayfalarımız; Akademi Rumeli II Proje Sorumluluğu-Danışmanlığı'nı aynı zamanda dergimizin Sorumlu Yazı İşleri Müdürü sayın İbrahim Tarancı'nın yaptığı bu güzel proje ile geçen yıl olduğu gibi bu yıl da Rumeli coğrafyasının farklı noktalarına gönül tohumları, sevgi fideleri, sevda çiçekleri ekildi... Akademi Rumeli II demişken Rumeli'yle devam etti yazılarımız. Bizim için Rumeli'nin ne olduğunu yazdık.

Edirne'nin sıradan bir toprak parçası olmadığını her ortamda dile getirenlerdiniz. İşte bu düşüncemizi sayın Prof. Dr. Engin Beksaç, bu sayımızda belgelerle ortaya koydu; pek bilinmeyen ama tarih içinde çok önemli yeri olan Edirne Savaşları'nı yazarak Engin Hocamız öğrencisi sayın Öğr. Görevlisi Hakan Akıncı da Balkan Savaşları'nda Edirne'yi yazarak destek çıktı hocasına. Bir başka destek de sayın Uzman Haluk Kaycı'dan geldi. Kaycı, yine çok fazla bilinmeyen bir konuyu; "Edirne Prensesi"ni yazdı...

"Sevdası hizmet olana uyku gerekmez" diyen sayın Valimiz Dursun Ali Şahin'i konuk ettik bu sayımızda. Yine bu sayımızda; "Her şey birer Edirne birmiz" diğiken bir yazı insanı. Ahmet Süheyl Ünver hocamızı rahmetle یاد ederek alkış saydık. A. Süheyl Ünver'i bize, onun rahle-i tedrisinden geçmiş, dizinin dibinde diz çökmüş bir sim, çok değerli hocamız sayın Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar yazdı.

Dergimizin güzel bir klasiji haline gelmiş şiirlerde; sayın Doç. Dr. Müberra Gürgendereli, Divan Edebiyatımızın önemli bir ismi olan Nâbi'nin, bir Edirne şiirini şerh etti. Onu Akıncı Türküleri takip etti. Şiirdeki son konumuzuz, günümüz Edirne şairlerinden ve Edirne sevdaşlarından, aynı zamanda Bestekar-Kemancı olan sayın Yazar Beyazıt Sansı oldu.

Bu sayımızda, Rüstem Bakırcoğlu'nu konuk ederek Edirne'nin insan zenginliğini anlattı bize sayın Yrd. Doç. Dr. Rifat Gürgendereli, bir de yufkalı paluze tarifimiz var hocamızdan.

Fotoğraf editörümüz sayın Behiç Günalan, yine eski ve yeni Edirne'yi koydu gözümüzün önüne. Birbirinden güzel fotoğraflarıyla; sayın Serdar İlyaz, sayın Rasim Sazeri, sayın Ercan Dakın, sayın İhsan Korkut ve sayın Mimar Tuba Hatipier Çibik bize eşlik ettiler.

Velhasılı kelam, adına Akademi Rumeli II dediğimiz duğünle başlayan saydalarımız, içinde rengarenk çiçekleri olduğu bir buket halinde elinizde bulunuyor. Unutmadan söyleyelim; "Kırmızı gülnü alı var..."

Güller içinde ve sevgiyle kalın...

Mustafa Hatipier

Genel Yayın Yönetmeni

2	Şiir / Arif Nihat Asya Kalk Yiğidim	27	Şiir / Beyazıt Sansı Edirne'm
3-7	Akademi Rumeli 2 Rüzgân	28-34	Araştırma / Prof. Dr. Engin Beksaç Barbarların Zafere, Adriapolis (Edirne) Savaşı
8-16	Deneme / Yrd. Doç. Dr. Mustafa Hatipier Rumeli, Ahh Rumeli...	36-39	Araştırma / Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar Süheyl Ünver Kimdir?
18-20	Röportaj / Dr. Rifat Gürgendereli Edirne Esnafından Rüstem Bakırcoğlu	40-42	Araştırma / Haluk Kaycı Edirne Prensesi
22-23	Röportaj / Yrd. Doç. Dr. Mustafa Hatipier Edirne Valisi Dursun Ali Şahin	44-45	Araştırma / Öğr. Gör. Hakan Akıncı Balkan Savaşlarında Edirne
26	Araştırma / Doç. Dr. Müberra Gürgendereli Nâbi'nin Sürnâmesi	46-47	Edirne Müftüsü / Dr. Rifat Gürgendereli Yufkalı ve Paluze

Arif Nihat Asya

Şiir

Kalk Yiğidim

Kalk yiğidim, yine dağ başını duman aldı...
Parçalandı bir kıtanın toprakları,
Aslan payını aslan olmayan aldı...
Kalk yiğidim, yine dağ başını duman aldı.

Tulgalı, tulgasız başlar alayı...
Kanatlı,
Kanatsız kuşlar...
Aşılmamış dağlar, çikilmemiş yokuşlar...

Dağları, taşları, akar sularıyla
Şu tanıdık toprakta
Bir büyük dünya parçası
Fatihini aramakta.

Dünyayı ahretten ayırın
Duvarları yık da gel,
Ay doğar gibi, gün doğar gibi
Şu kıpkızıl ufuktan çık da gel!

Kalk yiğidim, yine dağ başını duman aldı.
Parçalandı bir kıtanın toprakları;
Aslan payını aslan olmayan aldı...
Kalk yiğidim, yine dağ başını duman aldı.

Fotoğraflar: Serdar Yılmaz

Akademi
Rumeli 2
Rüzgar

Akademi Rumeli II; Edirne Valliliği'nin organizasyonu ve Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın desteği ile 17-26 Ağustos tarihleri arasında Edirne'de gerçekleştirildi...

200'ye yakın gencimiz Edirne Valliliği'nin "Kalk Yiğidim" çağrısına kulak vererek, gönül vererek binlerce kilometre uzaktan ama göğsümüzün sol yanı kadar yakın coğrafyadan eski ama eskimeyen bir başkent olan Edirne'mize geldiler... Edebiyat, Düşünce, Güzel Sanatlar, Tiyatro/Sinema ve Müzik Atölyelerinde birbirinden değerli 25 edebiyat, sanat ve düşünce insanımızla buluştular... İstanbul'u, Çanakkale'yi ve Edirne'yi gezdiler...

Buluşma anında Valimiz Dursun Ali Şahin'in sözleri önce gök kubbeye çıktı sonra bir cemre gibi gençlerimizin kalbine düştü:

"Rumeli coğrafyasının hemen hemen her köşesinden kopup gelmiş, koşup gelmiş gençlerimiz, hoş geldiniz... Hoş geldin; Kırm'dan gelen yiğidim... Hoş geldin; Gagauz Yeri'nden gelen yiğidim... Hoş geldin; Romanya'dan gelen yiğidim... Hoş geldin; Bulgaristan'dan gelen yiğidim... Hoş geldin; Yunanistan Batı Trakya'dan gelen yiğidim... Hoş geldin; Makedonya'dan gelen yiğidim... Hoş geldin; Kosova'dan gelen yiğidim... Hoş geldin; Türkiye'm'den gelen yiğidim... Hoş geldiniz, safalar getiriniz... İstanbul'u fetheden bir hükümdar'ın hocası Akşemseddin'in: "Size artık Fatih diye hitap edilmeli" sözlerine karşılık: Yok, buna hiç gerek yok... "Edirmeli Mehmet" olmak benim için en büyük şereftir" dediği Edirne'ye, o "güzel hükümdar"ın Edirne'sine, Cumhuriyet Türkiye'mizin Serhad Kentine, hoş geldiniz, safalar getiriniz..."

Bilenler bilir; minareler normal şartlarda, yani harp ve darp görmedikçe, 500-600 yıl ayakta kalır. Bu nedenle yapılan her minarenin temeline 500-600 yıl sonrasına hitaben bir mektup bırakılır. Nitekim bundan birkaç yıl önce yeniden yaptığımız Darul Hadis Camii'nin minaresine Mahmut Hocamız tarafından böyle bir mektup bırakılmıştı. İşte Akademi Rumeli II ile, başta Edirne Valiliği, Başbakanlık Yurt dışı Türkler ve Akarba Topluluklar Başkanlığı, atölyelerde eğitim verecek olan 25 düşünce ve sanat insanı, 200'e yakın üstün yetenekli Rumeli genci ve hocaları ve bu organizasyonu görev bilerek, nefes almak kadar hayatı kabul eden Valilik Özel Kalem Müdürü ve çalışanları, İl Millî Eğitim Müdürü ve çalışanları; 10 yıl sonrasına, 20 yıl sonrasına, 100 yıl sonrasına bir mektup yazmış olduklar...

Bu mektubun üzerinde; "Gönderen" kısmında "Barış ve Ahde Vefa"; "Alacak Olan" (alıcı) kısmında; "Dostluk ve Kardeşlik" yazmaktadır. Bu mektubun içinde de: "Bir

arada, ayrılmadan, kopmadan, kırmadan, kırılmadan, farklılıkları zenginlik kabul ederek, birlikte, dostça ve kardeşçe yaşamak" yazmaktadır...
Bu mektubun içinde de:
"Bir gün gelecek biliyorum
Ben ölse de bir gün gelecek görüyorum
Kibleden esen rüzgârın taşıdığı müjdeyi görüyorum
O gün görecektir zorbalara, her insanın kuşlar kadar hür olduğunu anlayacaklar
İrkları renklerin farksızlığını
O gün donacak zaman, Hiranın önündeki örümceğin ağında
Umutlarla kucaklaşan sevgi yağacak yağmur damlalarıyla
O gün gece zulmü alıp uzaklaşmış olacak aydınlanan yeryüzünden
Anneler yalnız merhametten ağlayacak o gün
O gün çocuklar uçurtmalarını gökyüzünün en yüksekine yükseltecekler
Görüyorum o gün gelecek
BİLİYORUM..." yazmaktadır...

Akademi Rumeli II; Sultan Murat'ın yüreğiyle, Sanî Saitukların, Seyit Ali Babaların, Harabî Babaların, Ayvaz Babaların, Nefes Babaların, Pir Hayatî babaların, Akyazlı Sultan'ın, Demir babaların nefesleriyle, "Abe şu şarçaktayız be, biz Türkiye'nin misafirlikte unuttuğu çocuklarız be" diyen insanların sevdalarıyla, Mostar köprüsünden Neretva'nın serin sularına "Alla" diyerek kendini bırakan delikanlıların cesaretiyle, "Siz Türkiye olarak varsanız bize burada her gün bayram" diyen insanların dualarıyla hazırlanmıştır.

Bizim medeniyetimiz, "su medeniyeti"dir, "sevgi medeniyeti"dir, "gözyaşı medeniyeti"dir en çok da "gül medeniyeti"dir. Bu medeniyetin temel direği vardır; ilim ve irfanıdır. Bu medeniyetin içinde bir de, "Muhabbet", "Aşk" ve "Sevki" vardır. Bilirsiniz; Muhabbet; kuşun uçuşmasıdır.

Aşk ise, kuşun, kanadının kırılıncasına uçuşmasıdır. Şevki ise, kuşun, kanadı kırıldıktan sonra da uçmaya devam etmesidir. Çünkü kanadı kırılan kuş bilir ki menzile varması kendinden değildir... İşte Akademi Rumeli II; böyle bir muhabbetle, böyle bir aşkla ve böyle bir şevkle hazırlanmıştır.

Akademi Rumeli II için gelen gençler Edirne Valisinin güzel sözlerine kal ve hal olarak cevap verdiler:
"Biz, sevdamızı gözyaşları yıkananlarz...
Biz, "her sabah her öğle her akşam
kibindiyile yikanarak, yatıysıla donanarak
Seslerden bir sesle firnlanıp sularla polatlanan" lanz...
Nefes alışımız ayndır,
Mahzun duruşumuz aynı...
Unutulmuşumuz ayndır, tarihin dışına çıkarılmak istenmişimiz aynı...
Yorgun bir ikinci güneşinin altında Tuna'dan dönüşümüz aynı,
Silistre, Mecidiye Tabya'sından bakışımız aynı...
"Biz, gözlerimizden tanırız birbirimizi, göz bebeklerimizdeki hüzdenden, yorgunluktan tanırız. Bir demil çayın buğusudur şifremiz..."

Biz, bütün zayıflığıma rağmen, bütün engelleri rağmen, benliklerimizizi sıyrıp alarak gölgesinden zamanın;
"Kurban olam ayına
Ayına yıldızına" diyenleriz...

Hiç kimsenin kimsesi, kimsesizlerin en gür sesi, yalnızların, yaşlıların görünmeyen nefesiyiz...
Bir damla gözyaşıdır yüreğimize sapanan haçner.
Bir buruk tebessümdür yakıp yıkan ayrınlıklarımızın tunc duvarlarını...
Mostar Köprüsü'nün mihrabında batan güneşiz...
Balçık'ta doğan ay...

Cesri Mustafa Paşa'dan havalanan ak bir güvercinin kanadındaki sevdayız biz.
Rodoplar'da doruğa çıkmış yağmur yüklü bir bulutun tam ortasındaki özlem...
Güreşlerde davulcunun davulundaki ses, zurnadaki ahenk...
Yağlı, yağız pehlivanların yüreğindeki güç ve sürür.
Mehterdeki heyecan...
Okul dönüşü çocuğunu bekleyen annelerin yüreğindeki bitimsiz sevgi,
Bir çift ekmekle iştin evine dönen bir babanın omuzlarındaki vakar...
Güney Afrika'dan Sibiryaya'ya kadar, Peru'dan Filipinler'e, Kırm'dan Kızıldeniz'e, Filistin'den Keşmir'e Türkistan'a,

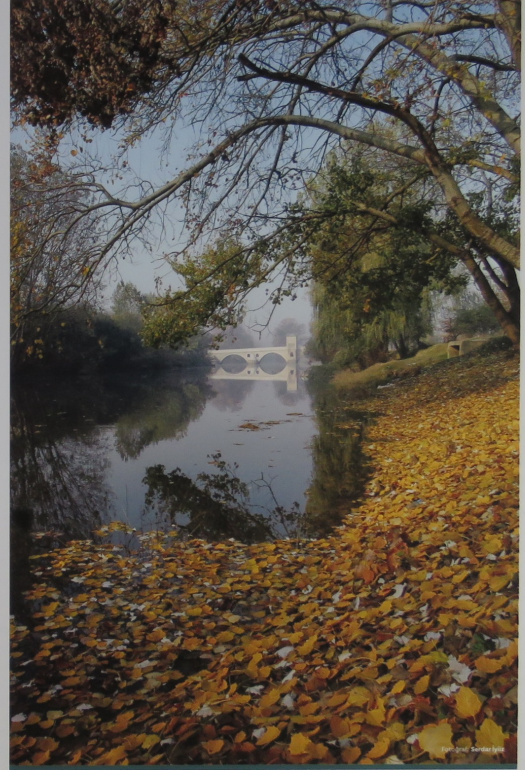

Kerkük'ten Arakan'a kadar yeryüzü coğrafyasının her santiminde dökülen gözyaşı bizimidir.
Biliriz ki dünyanın neresinde olursa olsun her mazlumun beklediği biziz...
O yüzden Filistin'iz, o yüzden Keşmir'iz, Arakan'iz, Sumatra'yız...
En çok da, Rumeliyiz, Şumnu'yuz, Rusçuk'uz, Yergöğ'üz, Kırım'iz, Prizren'iz, Üsküp'üz, Beyrut'uz, Bilad-ı Şam'iz, Haleb'iz, Bağdat'ız, Basra'yız, Kahire'yiz, Trablusgarb'iz, Kudus-ü Şerif'iz, Mekke'yiz, Medine'yiz, Ankara'yız, Diyarbakır'iz, İstanbul'uz...
Yıkık dökük Akyazılı Sultan Dergah'ında esen rüzgâr biziz...
Ayvaz baba türbesinde nefeslenen güvercin bizim...
Şerif Halil Paşa Camii bahçesinde her gece yarısı gizlice kopan fırtına biziz...
Kosova Sofu Sinan Camii minaresinde dalgalanan yeşil bayrak biziz...
Mangalya'nın sakıflı evlerinde açan sardunya biziz...
Babadağ'dan, Blagay'a kadar her köşede adı yazılı olan San Saltuk biziz...
Arda boylarında yakılan türkülerin nağmesi bizim...
Kimseler duymasa da, hala Prizren Namazgah'ta, Mostar Köprüsü'nde, Selanik'te okunur "Feth" ayetlerimiz...
"Birlikte yürüdük biz bu yollarda..."

Birlikte ağladık sabırla sökerken tarih gecesi...
Birlikte güldük güneş güldüğünde gözlerimize.
Birlikte söyledik;"Kırmızı gülün al"nı...
Birlikte söyledik "Daylar dayler"i
Birlikte söyledik "Görmedin mi ah civan Alişimi Tuna boyunda"yı
Birlikte söyledik, "Arda boylarında kırmızı erik" türküsünü...

Bu coğrafyanın umuduyuz biz...
Bu tarihin akitlenmiş-sözlenmiş adiyız biz...
Bu güzel ülkenin güzel insanların hayali, düşü, sevdasıyız biz...
Hayatın başladığı yerde ve bittiği yerdeyiz...
"Düğün" ve "Cenaze" nefes alıp vermemiz kadar yakındır yüreğimize...

Sesimiz gök kubbede yankılanıyor her şafak vakti.
Her şafak vakti umudun elbisesini kuşanıp;
"ağırlığını hakıyla taşı.
sevmek için müdahale et.
sevdiğini söyle.
sinin aş.
sevdiğini bir daha söyle" diye haykırıyoruz ve haykırmaya devam edeceğiz; nefes aldıkça...
Nefes aldıkça..."

Deneme

Rumeli, Ahh Rumeli...

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Hacıoğlu

Fotoğraf: İhsan Karakuş

Tanımlar Neyi Tanımlar

Rumeli neresidir, nerede, nasıl başlar ve nerede biter, Rumeli nedir, neden Rumeli denmiştir, Balkanlar ve Rumeli'nin manası nedir? Bu soruların cevapları bir konuşma sınırlarının çok üzerindedir şüphesiz. Ama bu sınırlar dahilinde de söylenecek bir şeyler vardır.

Tarihçiler, "Güneyde Kythira Adası'na, kuzeyde de Tuna ve Sava'a ulaşan, oradan Akdeniz'e uzanan bir yarımadadır" diye tanımlar Balkanları (ki bu tanım sahibi Georges Castellani isimli 3. Paris Üniv. Prof'udur). Bir başka tarif, "Avrupa kıtasının güneyinde Akdeniz'e doğru uzanan üç büyük yarımadadan en doğuda olanıdır," diye tanımlar Balkanları (ki bu tanım da tarihçi Yılmaz Öztuna'ya aittir).

Anadolu'nun, Selçuklu öncesi İslam dünyasındaki adı

Roma İmparatorluğu'nun ülkesi olması itibarıyla "Bilâd-ı Rum" ya da "Memleketü'l-Rûm"dur. Bu tabir, Selçuklular sonrası dönemde de Roma İmparatorluğu'na ait bölgeler için kullanılmıştır. Sonrasında yani XII. yüzyılda, Anadolu'ya; Turquemenie veya Turquie, Bizans İmparatorluğu'na tabii yerlere ise Romanie veya Romania denmeye başlanmıştır.

Bu tarihten bir müddet sonrasında bu kavram Balkan Yarımadası için de kullanılır olmuştur. Osmanlı Devleti, o zaman mevcut Roma İmparatorluğu'ndan aldığı Balkan toprakları için işte bu "Romania"dan esinlenerek Rum-ili adını vermiştir.

Rumeli ile ilgili olarak Katip Çelebi'nin de bir tanımı vardır, Cihannüma adlı eserinde. Burada Katip Çelebi, İstanbul Boğazı'nın kuzey ve batısında bulunan yerlerin

Kalkandelen Hanlığı (Sulu Tuzluk)
Fotoğraf: İhsan Karakuş

"Rum-ili" unvanı ile şöhret bulduğunu ifade eder.

Osmanlı döneminde, "Rum ili" hem bir coğrafi bölge hem de sınırları genişleyen bir idari birim olarak kullanılmıştır. Öyle ki Rumeli devletini idari yapısında her zaman birinci sırada yer almıştır. Mesela Rumeli Beylerbeyi, Anadolu Beylerbeyi ve diğer beylerbeylerinden daha önce gelir. Keza Rumeli Kazaskeri, Anadolu Kazaskeri'nden daha öncedir.

Balkan kelimesine gelince Türkçe bir kelime olan "Balkan" kelimesi sarp, geçit vermez dağlık arazi anlamına gelir. "Meriç ile Tuna arasında onlara paralel uzanan dağlara bu adı vermişler" diyor tarihçimiz Yılmaz Öztuna. Ardından da, "Kocaman bir adaya bu dağların isminden alarak verenler Türkler değil Avrupalı coğrafyacılarıdır. Osmanlı'ya göre bu ülkelerin umumi ismi Rumeli'dir," diye ilave ederiyor.

Coğrafi olarak bu tanımlar doğrudur elbette. Tanımlarda Rum ili böyle ortaya çıkmış ve zamanla Rum-ili ve Rumeli olmuş. Kısacası Osmanlı Balkan kelimesi yerine, Güneydoğu Avrupa kelimesi yerine Rumeli, Urumeli kelimesini kullanmıştır.

"Rumeli" Nasıl ve Nereden Başlar

Bizim için Rumeli; Anadolu Selçuklularıyla, Anadolu Selçuklu hükümdarı II. İzzettin Keykavus'un mahiyetinde birlikte Dobruca'ya yerleşmesiyle başlar. Ki bu yerleşmede hükümdarın mahiyetinde sonraları Rum-ilin her yerinde mekânî türbesi olacak olan Sarı Saltuk vardır. 1200 yıllarda gelişen bir durumdur bu durum... Yani bizim için Rumeli'nin başlangıcında Sarı Saltuk vardır. Bizim için Rume-ili Evliya Çelebi'ye göre asıl adı Muhammed Buhari olan ve Ahmet Yesevi hazretlerinin de halifesi olan Sarı Saltuk'un Ahmet Yesevi, tarafından Hacı Bektaş-ı Veli'ye gönderilerek: "Saltuk Muhammed'im! Bektaş'im seni Rum'a göndersin, Leh diyarından yoldan çıkmış olan ve Sarı Saltuk suretine girmiş olan o melunu, Dobruca'daki ejderi bu tahta kılıç ile öldür! Makedonya ve Dobruca'da yedi krallık yerde ün sahibi ol!" diye göndermesiyle başlar. Sarı Saltuk bu emirden sonra Dobruca'ya gelir, Kalıgra Mağaraları'ndaki ejderi öldürür. "Dobruca Krallığı halkı Müslümanlığı kabul ederler. Leh ülkesindeki Sarı Saltuk namındaki papazı da öldürüp onun kılıfına giren Muhammed Buhari Sarı Saltuk adıyla hüküm sürer ve bölgedeki halkları Müslümanlaştırır."

Sarı Saltuk, bütün Rumeli coğrafyasında namı bilinen bir yiğittir. Hayatı tam bir efsanedir. Sarı Saltuk, nam-ı diğer Şerif Hızır, Server, Saltık, Seyit; uç yaşında babası kalmış, kendisini Seravil isimli bir lala yetiştirmiş olan gerçek bir alperendir. Ata binmeyi, kılıç kullanmayı kısa sürede öğrenen bu yiğit, bir başka yönüyle de manevi önderlerdendir. Hayat hikayesi kendisinin sonra Ebulhayr Rumi tarafından derlenmiştir. Yaşamı olağanüstü olaylarla geçen bu alperenin ölümü daha da enteresandır... Şükür Haluk Akalın bu olayları detaylı bir şekilde anlatmaktadır.

Vefat etmeden önce Sarı Saltuk kendisine birden fazla tabut hazırlanmasını ister. Bir rivayete göre yedi tabut, bir diğer rivayete göre on iki tabut, bir başka rivayete göre de kırk tabut hazırlanmış ister. Bu konuda birkaç rivayet vardır. Biz Evliya Çelebi'nin rivayetini ele alalım: Evliya Çelebi, Seyahat-nâme'sinde Sarı Saltuk için birden fazla tabut hazırlanmasını ve isteyen krala verilmesini olayını, şöyle anlatmaktadır: Sarı Saltuk, adamlarına: "Ölünce beni yıkayıp yedi tabut hazırlayın, çünkü benim için yedi kral cenk etmeli, der. Adamları ölümünden sonra Sarı Saltuk'u yıkırlar, yedi tabut hazırlarlar. İlk gelen Mosko (Moskova) kralıdır. Kendisine verilen tabutu açıp bakar ve Saltuk'un cesedini görür: "Bre meded! Bizim tabutta imiş!" diyerek ülkesine döner ve Mosko diyarına defnedir. Daha sonra Leh (Polonya), Çeh (Çek), İsfeç (İsveç), Edrine (Edirne), Boğdan, Dobruca kraları gelerek birer tabut alıp ülkelerine defnedirler. Her kral da kendisine verilen tabutta Sarı Saltuk'un cesedini görmüş ve asıl tabutun kendisine verildiğine inanmıştır. Seyahatnâme'nin üçüncü cildinde Babadağ'a gelişini anlatan Evliya Çelebi de Sarı Saltuk'un burada gömülü olması sebebiyle bu şehre Babadağ dendiğini yazmaktadır. Edirne Kralı'nın Sarı Saltuk'u defnettigi yer bugünkü Babasaskı'dır (Eskibaba).

Bir başka rivayet, Hacim Sultan Velayet-nâmesi'nde yazıldığı. Orada Sarı Saltuk'un vasiyeti üzerine kırk tabut hazırlandığı ve bütün bu tabutlarda bedeninin görüldüğü anlatılmaktadır. Velayetnameye göre; Dobruca kralı kırk tabutu da kontrol etmiştir. Bunlardan yalnız birindeki cesedin elinin kırmıldığını görünce Sarı Saltuk'un gerçek bedeninin bu tabutta olduğuna inanmıştır. Otuz dokuz tabutu bir daire meydana

getirecek şekilde, gerçek bedeninin olduğu tabutu da bu dairenin ortasına gömmüştür.

Hacı Bektaş Velayet-nâmesi'nde geçen bir rivayete de Sarı Saltuk'un yerinde (Dobruca'da) ölümünden sonra yedi tabut yaptırıldığı ve bunların Saltuk'un müridlerinde muhtelif şehirlere götürüldüğü şu şekilde anlatılmaktadır: "Ölürken bana muhip olanlarımız birer tabut yaptırın, koyup gitsin; birbirinize çekişmeyin, ben hepinizin tabutunda bulunurum, diye vasiyet etti. Gerçekten de hepsi birer tabut alıp gitti ve Sarı Saltuk her tabutta göründü, hepsi de sevindi, neşelendi. Fakat kale sahibi beye, ben asil senin tabutundayım, demişti de bey, nereden bileyim deyince tabut içinden sana elimi sunarım, buyurmuştu. Ona da bu kerameti gösterdi."

Bizim İçin Rumeli

Bizim için Rumeli ikinci kez Şeyhi'nin: "Keramet gösterip suya seccade salmışın Dest-i takva ile Rumeli'nin iki yakasını almışın" diye yazdığı noktadan (1354 yılında) Gazi Süleyman Paşa ile Anadolu yakasında Çanak kale - Çardak'ta Salbaş Mekkii'nden, Avrupa yakasında Şükürtepe Mekkii'nden başlar... Yani Süleyman Paşa komutasındaki askerlerin Gelibolu'ya Çimpe Kalesi'ne geçtikleri gündür... Oradan devamla Gelibolu üzerinden Keşani'a ulaştıkları gündün ki bu berzahın adı "Eksamiyye Berzah"ıdır.

Salbaş Mekkii Süleyman Paşa'nın Rumeli'ye geçtiği salların inşa edildiği yerdir. Bu mekân bu salların inşa eden salların piri, sultanı Salcı Baba'nın mekânıdır. Sallar, Salcı Baba'nın dualarıyla yola çıkar.

Dönelim Salbaş Mekkii'ne. Bugün bu mekândan, bu mekândan Çanak kale Boğazı'nın Avrupa yakasına doğru bir yol uzanır ve bu yolun ucunda hilâl şeklinde bir adacık yer alır. Bu yol, Deli Kızıl Sultan'ın kum saçararak meydana getirdiği yoldur. Bu yolun öyküsü de enteresandır. Şöyle ki Osmanlı adına Trakya topraklarına ilk ayak basan Süleyman Paşa'dır. Süleyman Paşa'nın kabri, Bolayır yakınlarındadır ve buraya gömülmesi yalnızız üzerinedir. İşte bu Süleyman Paşa, yanında askerleriyle birlikte Rumeli'ye geçmek üzere bu salbaş denilen yerde sallara binmiştir. Asker sala binip denize

açılmaya çalışırken o yörede yaşayan ve lakabı "Deli Kızıl Sultan" diye bilinen meczup-veli bir kişi gelip ve kendisini de sala almalarını ve Rumel'ne götürmelerini ister. Süleyman Paşa ve askerleri önce kabul etmezler. Bu redle birlikte sallar denize doğru açılmaya başlar ki duydukları gürültüyle geriye dönerler. Bakarlar ki bu meczup-veli "Deli Kızıl Sultan", kucacağına doldurduğu kumları kıydan denize doğru giden salların arından denize saçıyor, o kumları böyle saçtığı denizdeki yol da ilerliyor.... Süleyman Paşa ve askerleri bu tablo karşısında donakalır. Bir an bu meczup- veliyi, sala almazlarsa Boğaz'ın kapanacağından endişe ederler. Şaşkınlıkları geçince, "Gel bre deli, sen sala almayı çoktan hak ettin!" derler. Bunu duyan meczup-veli, sevinçle kucacağına kalan kumları saçar. Bugün hâlâ oracıkta duran hilâl şeklinde adacık ve yol işte bu saçılan kumlardan meydana gelmiştir. Aynı yerde her yıl Ağustos ayında yapılan kum günü şenliklerinin kökeni de bu olaydır.

Sallar karşıya yani Gelibolu yakınlarında karaya yanaşır. Çardak Salbaş Mekkii'nin tam karşısına düşen yerde karaya adım atarlar. Adım attıkları yerde "şükür namazı" kılar. Bundan dolayı bu tepeciğin ismi o gün bugünkü hâli "Şükür tepe"dir.

İşte bizim için Rumeli, Rumeli dediyimiz yaklaşık 600 yıllık olay, buradan, yani Salbaş Mekkii'nden ve Şükürtepe Mekkii'nden başlar. Salbaş Mekkii'nde denize seccade salarak sala binen "Deli Kızıl Sultan"ın türbesi bugün Dimetoka ile Sofulu arasında Ruşanal ve Babalar köylerinin ortasında bir yerdedir.

İşte bizim Rumeli maceramız ikinci kez böyle başlar ve yaklaşık 600 yıl devam eder. Tuna boylarından Viyana önlere kadar uzanır...

Buralara gidişimiz hangi yollardan yapılmıştır birer miniziz? Osmanlı buralara üç koldan varmıştır. Sol, sağ ve orta olmak üzere üç koldan... Genel toplanma yeri Edirne'dir. Edirne Sarayı'nın Saraçane tarafından girişinde bulunan Namazgâhı Ovası'dır.

Sol Kol, Via Egnatia (Roma yolu); Canib-i Yesar, Orta Kol Via Militaris (askeri yol) yani Tarih-i Esvat ve Sağ Kol (Kırım-Karadeniz) ticaret yoludur. Bu yolların bir kısmı

eski Roma yollandır ve bunları Bizans da kullanmıştır. Sol Kol; Meriç'in öte yakasından başlar. Ferecik'le, Dedeğaç'la, Gümülcine'yle, Serez'le devam eder; Karaferye'de ikiye ayrılıp Tırhala'ya ve Üsküp'e ulaşır. Orta Kol; şimdiki E-5 paralel uzanır. Çirmen, Zağara, Filibe ve oradan ikiye ayrılıp bir yolu Sofya üzerinden Niş ve Belgrat'a, diğer yol da Kostandi üzerinden yine Üsküp'e ulaşır. Orta Kol, askeri bir yoldur.

Sağ Kol ise bu yol Trakya'nın Karadeniz'e yakın bölgesinden başlayarak Kırklareli üzerinden kuzeye doğru devam eder. Edirne'den gelen yolla birleşerek Tunca boyundan ilerler; Burgaz'ı, Vama'yı geride bırakarak Istrancaları ve Balkan Dağları'nı geçerek Tuna'ya ulaşır. Bu yol büyük merkezlerle ulaşacak şekilde bazı yerlerde ikiye ayrılarak devam eder.

Bir yolu Pravadı'dan batıya giderek Tırново ve Niğbolu'ya, diğer yolu ise -ki aslıolan budur- kuzeye doğru devam ederek Dobruca'dan geçerek Babadağ'a gelir ve sonra da Tuna'yı geçer. Tuna'yı geçince yine ikiye ayrılır ve bir yolu doğuya doğru devam ederek Kırım'a gider. Diğer yolu ise Yaş üzerinden Kuzey Denizi'ne ulaşır. Sağ Kol ekonomi ve ticaret yoludur.

Rumeli'de Kalmak; Adalet ve İstimalet

Bize göre Rumeli işte bu olaylarla birlikte şiirsel bir söylemle; "suya seccade salarak" başlamıştır. Ve bizim Rumeli maceramız sanıldığını aksine suya seccade saldiktan sonra "dest-i takva" çizgisinde devam etmiştir. Dest-i takva'nın yönetimdeki izdüşümü de "Adalet ve İstimalet" olmuştur. Adalet ve İstimalet; karşılıklı hoşgörü içinde değil, karşılıklı beklemeden ve karşılığa bağlı kalmadan sevmenin, bülbulün güle duyduğu sevgi gibi, karşılıksız hoşgörü içinde, karşılıksız sevgi içinde ve sevdiğini Rıza-yı Bari için sevmeye ölçüsüz içinde iyi niyetle hareket etmenin adıdır aslında. Halil İnalıcık Hoca'mızın tabiriyle söylesek istimalet; "Reaya fukarası" nı "zi-kudret ekabire karşı korumak"tır.

İstimalet ile salarak ve dest-i takva ile adalet ve hoşgörüyle çözümlenir bu yolculukta neler ortaya çıkmıştır. Çok küçük bir kesit sunalım:

Sadece XVIII. yüzyılda: Belgrad'da 222 cami ve mescit, 160 saray ve konak, 270 mektep 17 medrese 26 çeşme; Semendire'de 22 camii, 10 mektep, 4 tekke; Saraybosna'da 170 camii, 18 medrese, 180 mektep, 100 çeşme, 300 sebil, 23 ticaret hanı, 3 kervansaray; Selanik'te 300 kadar cami, 300 konak, 70 han, 64 çeşme, 500 dükkanlı mısır çarşısı, 3060 dükkân; Sofya'da 100 kadar cami ve mescit, 4 ilica, 2 kervansaray, 70 konak; Berat'ta 7 cami, 5 medrese, 170 konak, 11 han, 3 imaret... Bu tabloyu Balkanların hemen tüm şehirlerinde görmek mümkündür. Bu tabloyu pekiştiren bir diğer gerçek o yılların Edirne'si bilindiği zaman anlaşılacaktır. 160 mahalle, 300 kadar camii ve mescid, bazılan yüksek tahsil veren 24 medrese, 220 mektep, 6000 dükkân, 28 kümbetane, 32 umumi hamam, 53 kervansaray, 53 ticaret hanı, 8 kağır ve 5 aşpaş köprü'ye sahiptir Edirne 1669 yılında.

Aynı yıllardaki Edirne Sarayı, Topkapı Sarayı'ndan daha büyüktür. 1700 yılında 350.000 nüfusla Avrupa'nın İstanbul, Paris ve Londra'dan sonra 4. şehirdir. Bu derece uzun müddet devam etmiştir. 1825 yılında 300.000 nüfusla Londra, İstanbul, Paris, Napoli, Petersburg, Viyana'dan sonra Avrupa'nın 7. kenti durumundadır.

Bizim için Rumeli işte budur...

Bu basit ve sıradan bir kesittir. Bu kesitin yukarıdan farklı olmayan hatta yer yer daha görkemli olan Üsküp, Prizren, Priştine, Kalkandelen, Köstence, Köstendil hatta Budin boyutu "Rumeli!" "Rumeli!" diye yaktığımız ağıtın gerçek durumunun anlaşılmasını sağlar. Mesele bir toprak talebi ya da sınır büyütme meselesi değildir. Mesele 700 yıllık bir medeniyetin, 700 yıllık bir Rumeli medeniyetinin parametrelerinin anlaşılması meselesidir. Hem bir kara parçasına iki taş, bir kule ve bir dikenli tel çekmek neyi ayırabilir ki?

Bizim için Rumeli; Sarı Saltuk'tur, Lala Şahin Paşa'dır, Gazi Evrenos'tur, Hacı İlibey'dir, Gazi Yakup Ece'dir, Seyit Ali Sultandır, Kamil Babadır, Kosova ovasına yüreğini eken Sultan Murat'tır. Akıncıların atlarına su verip geçip gitmeyi kariyer saydıkları Tuna'dır, Rumeli. Bizim türküsünü buruk bir sevinç ve hicranla söylediğimiz, Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa için "Akmam!" diyen, "Etrafımı yıkmam!" diyen Tuna, Suzi Çelebi Gazavatname'sine göre Mihaloğlu Gazi Ali Bey'in üzerinden tam 330 defa geçip gittiği Tuna'dır Rumeli.

Bizim için Rumeli, bir yönüyle Kavaladır, Balkan Savaşı'nda Edirne'den sonra düşen Yanya'dır, İşkodra'dır. Beyaz Kule'siyle Vardar Nehri'yle, Vardar Ovası'yla, 3. Ordu'suyla Selanik'tir.

1897 Teselya Savaşı sonucunda geri alındığından Eyüp Bahariyesi'ndeki Mevlevihane'de Zekai Dede Efendi'nin "Yenişehir, Yenişehir yine aldık seni!" diye besteler düzenlediği Larissa' (yani Yenişehir)dir Rumeli.

Rodop Dağları'yla İşkeçe'dir, Dedeağaç'tır, Drama'dır, Serez'dir, Florina'dır. Vodno Dağı'yla Üsküp'tür. Vrutok'tan fıskıran suyuyla Vardar'dır, Vardar Nehri'dir, Taşköprü'dür Rumeli.

Üsküp'teki Mustafa Paşa Camii'dir, Sultan Murat Camii'dir, İshak Paşa Camii'dir, İsa Bey Camii'dir, Alaca Camii'dir. Yahya Kemal'in, "Üsküp şehrinin haphishanesiydi, bıçak ve tüfekte oynayan bu şehirde bütün sanatların fıskırdığı yegâne menbaı cinayetti. Cinayetin başlıca sebebi aşk ve alaka idi; türküler cinayetten doğardı; fermene, camadan, çakşır, Trablus kuşağı, uzun püsküllü Tunus fesi, yüksek topluklu rugan kunduralar, gümüş köstekler cinayetin kisvesiydi. Kabzaları gümüş bıçak ve revolverler cinayetin ince işlerindendi; evlerde, dükkânlarda, kahvelerde hikâye edilen en meraklı menkibeler de cinayete daırdı; işte bütün güzelliğin menbaı cinayet olan bu şehirde cinayetin bir muazzam eseri vardı ki Kurşunlu Han'dı." diye tarif ettiği meşhur enikli kapisıyla Kurşunlu Han'dır Rumeli.

Makedonya toprağının en uç noktasında Resneli Niyazi'nin geypik avına çıktığı Galiçitsa Dağı'na başını yaslamış olan ve sokaklarıyla, evleriyle, insanlarıyla, mabetleriyle, gölüyle tam bir Osmanlı kenti olan Ohri'dir, Rumeli. Pir Hayati Baba'sıyla, her sabah duru Türkçeşyle Yunus yürekli insanların, Yunus Emre'den ilahiler okuduğu Halveti Pir Hayati Tekkesi'yle Ohri'dir Rumeli... Kışlalanyla, Drahor Dere'siyle Manastır'dır, Prespa Gölü'yle Resne'dir.

Bayraklı Camii ve kalesiyle, hakkından en çok şiir yazılan şehirlerden olan Belgrad'dır. Hani üç defa alınıp geri verilen, 1739'da tekrar alındığından Belgrad fatihi olması itibarıyla İvaz Mehmet Paşa'ya Osmanlı hanedanı dışında hiç kimsenin atla giremediği Osmanlı Sarayı Babu's-Selam kapısından: "Mademki Belgrad tekrar alınmıştır ve mademki İvaz Mehmet Paşa'nın bunda dahil vardır, mübarek ola! Açın kapıyı atla gelsin!" diye Padişah I. Mahmut'un iznine nail olacak kadar alınması önemli olan Belgrad'dır Rumeli. Prizren Sofu Sinan Paşa

Kalkandelen, Hırvatlı Baba Tekkesi

Camii'dir, Taşköprü'dür, Karabaş Baba Türbesi'dir, Bistriçe Irmağı'dır.

Bizim için Rumeli, Akif'in: "Nerede göremsem çıkıyor karşıma bir kanlı ova... Sen misin, yoksa hayalim mi? Vefasız Kosova! Hani binlerce mefahirdi senin her adımın? Hani sinende yanıp geçtiği yol "Yıldırım"ın? Hani asker? Hani kalbinde yatan Şah-ı Şehid? Oh o kurban-ı zafer nerede bugün? Nerede o yıld? Şöyle Meşhed, öpeyim secde edip toprağın; Yok mudur sende Murad'ın iki üç damla kanı?." diye betimlediği Kosova'dır, Gazi Mestan Ovası'yla Kosova'dır.

Pazvantoğlu Osman Camii ile Demir Baba'sıyla Razgrad'tır, Osmanlı Devleti'nin II. ordusunun karargahı olan Şumnu'dur, Levent Tabya'sıyla Rusçuk'tur, Akyazlı Sultan Dergahı'yla Varna'dır, Mimar Sinan'ın eseri olan Esmahan Sultan Camii ile, ahşap sakıfı, gül bahçeleriyle Mangalya'dır Rumeli.

Yıldırım Beyazıt'ın "Yetiştirm Bre Doğanı!" diyen sesini, sedasını hâlâ bulutlan arasında saklayan Niğbolu'dur, Gazi Osman Paşa'nın ön kalesi Vidin'dir, yıllarca ve hatta asırlarca akıncıların yiğitlerin bulunduğu, şimdilerde ise onlarımların bir araya geldiği, Eflak-Boğdan fetihlerinin vazgeçilmez mekânı Yergök'tür Rumeli.

Bizim için Mimar Hayrettin'in 1566 yılında tam 456 kalıp taştan yaptığı ve 19 metre yüksekliğinde ve 28.6 metre açıklığında olan ve bazılarının "taş kesilmiş hilal", bazılarının "kavz-ı kuzah", bazılarının da "kudret kemeri" olarak isimlendirdiği Mostar Köprüsü'dür, Mostar'da Karagöz Camii'dir, Neretva Nehri'dir Rumeli. Neretva'nın kenarında ve Adriyetik Denizi'ne 30 km mesafede olan Poçitel (Osmanlı) köyüdür. İçindeki Fatih Sultan Mehmet Camii ile Elçi İbrahim Paşa Medresesi ile beylerbeylerinin kenti, vezirlerin şehri olan Travnik'tir. Banyaluka'dır. Sokullu Mehmet Paşa'nın Sokolov köyüne gitmek için yaptırdığı Dirina Köprüsü'yle Vişegrad'tır, Uyvar'dır.

"İgman'ın altından fıskıran Bosna Nehri'nin, Zelyesnisna'nın suladığı yeşil düzlüklerin dibinde ve Trebeviç'in aşığınsında, Miljasko'nun iki yanındaki tepelere doğru yükselerek kurulan Saraybosna'dır Rumeli. Sultan Camii ile, Konak ile, Bedesteni ile, Morica Hanı'ile Gazi Hüseyin Bey Camii ve Başçarşı'sıyla Saraybosna'dır Rumeli.

Kerim Luçareviç'in, "Saraybosna'dan dönen adama, 'Nasıl bir şehirdir bu Saraybosna?' diye sormuşlar. Eski Saraybosna efsaneleri onun şöyle cevap verdiğini anlatır: 'Saraybosna çok penceşli, her penceresinde Bosna ile ilgili bir şarkı söyleyen genç kızın bulunduğu ve dünyadaki herkesin kendine göre bir şarkı bulabileceği geniş ve uzun bir evdir.'" diye tanımladığı Saraybosna'dır.

Bizim için Orta Bosna'da Bugoyno ve Kladyanı yakınında bir dağ olan Ayvatovica'ya yerleşen, uzun süren bir kitlik

döneminde yerleştiği yerden ancak önceki bir kayanın engel olduğu nehrin, Bosna Ovası'na akmasını sağlama için kendisinden dua istendiğinde kırk gün kırk gece dua eden ve nihayetinde kırkinci günü taşın heybetli bir şekilde yarlıp suyun ovaya akmasını sağlayan Ayvaz Dede'dir Rumeli...

Bizim için Budin'dir Rumeli, Budin'de Gülbaba'dır, Hasköy'de Otman Baba'dır, Üsküp'te Bukagi Baba'dır, Cafer Baba'dır Rumeli. Bizim için Rumeli, Kızanlık Gül Ovası'dır, Vardar Ovası'dır, Karacacova'dır... Yenice-i Vardir'i bekleyen Gazi Evranos Paşa'dır.

Silistre'den, Belgrad'a, Silistre kuşatılmış hâldeyken, etrafı düşmanla çevriliyken ve kalede birkaç günlük yiyeceği ancak kalmamışken kale komutanı son bir çare diye Belgrad'daki Sadrazam'a bir çift güvercin gönderir. Kale komutanı bunun öncesinde gülerce ufka bakar durur; bir yardım, bir haber gelir diye. Son çare, bu bir çift posta güvercinidir. Güvercinlerin biri siyah, diğeri beyazdır. Ayaklarına da birer kâğıt bağlanır.

Kâğıtta yardıma gelebileceklerse beyaz güvercini, gelemeceklerse siyah güvercini geri yollamaları istenmektedir. Yine gülerce haber beklerin dili yok ufuklardan. En sonunda bir sabah, şafak yeni ağırırken siyah güvercin kanatlarını çırparak iner kalenin burçlarına. İşte bizim için Rumeli, o Silistre Kalesi'dir, bir sabah uçurlan bu bir çift güvercinidir. Ebul Hayr Rûmî'nin Salkukname'sinde: "İmdi Rum'u her kim ki zapt itmek isterse Endriyye'de karar duta..." diye bahsettiği, "Diyar-ı Rum'un Mekke'si olarak tarif ettiği Eski Camii, II. Murat'ın "Rüya âleminde Mevlana Hazretleri ziyarete geleceğini müjdeledi bana. Ziyaretinde onu kendisine layık bir mekânda karşılayayım." diye yaptırdığı Muradiye Camii, "Pehlivanlık; güreşte başkasını yenmek değil, nefesine karşı kendini yenmektir." diyen Ahçı Yahya Efendi'siyle, II. Beyazıt Külliyesi, köprüleri, hanları, hamamları, tekeleri, çarşılarıyla Edirne'dir Rumeli.

Beşir Çelebi'nin Risalesi'nde kendisini "Ol zamanda bir mimar var idi gayet üstad-ı cihan idi ve pehlivan-ı zaman idi feemna ayaklan melûc idi her ne yere gitse tezkire ile giderdi merhum ve mağfirin leh sultan Murat Han Üç Şerefeli Cami'ini bina itmiş..." diye anlatığı

Mimar Muslihuddin'in eseri ve Ebul-Hayr Rumi'nin "Diyar-ı Rum'un Kudüs-ü Şerif'dir dediği Üç Şerefeli Camii ile Edirne'dir Rumeli....

Mimar Sinan'ın tamamen prestij eseri olarak yaptığı ve "Cennet mekân Sultan Selim Han-ı Sani şeh-i Edirne'ye kemal-i mertebeye nazar-ı şefkatleri olmağın bir cami binasına emri-ı hümayunları oldu ki rûzgârda misali olmayay. Bu hakir dahi resm-i ali eyledim ki Edirne içinde menzur-i halk ola, dört minaresi kubbenin dört canibinde vaki olmuştur. Hep üç şerefelidir. Üçer yollu ve ikisinin yolları başka başka vaki olmuştur. Ol mukaddeme bina olunan Üç Şerefeli, bir kule gibidir, gayet kalındır. Emma bunun minareleri hem nazik hem üçer yollu olmak gayet müşkil olduğu ukalaya malumdur. Halk, cihan, daire-i imkândan hariç dediklerinin bir sebebi, Ayasofya kubbesi gibi kubbe Devlet-i İslamiye'de bina olunmamıştır deyü taife-i Nasar'nın mimar çençeneleri Müslümanlara galebemiz vardır derlermiş. Ol kadar kubbe durdurmak gayet müşküldür dedikleri bu hakirin kalbinde bir azim ukde olup kalmış idi: mezbur cami binasında himmet edip

biavnihall saye-i Sultan Selim Han da izhani kudret edip bu kubbenin altı zira kaddin ve dört zira derinliğin ziyade eyledim." diye anlattığı Selimiye Camii ile Edirne'dir Rumeli....

Bir solukta, bizim için Rumeli budur işte...

Sonuç Ya da Deruni Dilimiz

Bizim için Rumeli, Tuna boylarında "civan Alişim"i sormaktır... Bizim için Rumeli; Ethem Baymak'ın "rumelide yorgun bir gramafon çalar sen hicaz faslında bekleyip durursun kurtlar sofrasında bir dilim soğan ve tuz ve geçmişin murları yanar Bizans kiliselerinde sonra bir ezan sesini Kosova ovasından kovulmuş rûzgarlar getir gelen atın üstünde o muydu/ yoksa? yoksa/İslamiye ağaçlarına konan kuşlar mıydı ağır aksak bir tambur taksimiyle vardar sularında yahya kemal dzeleri akıntıya kapılır.

bit pazarında fesime püskül bulurum saatime köstek
yokmuş diyor kunduracı sulo bir zamanlar
ah bir zamanlar...
bu yerlerde taşın dibinde gül biterdi
ölüye ağıt/geline türkü yakırdı
şimdi
rumelide yorgun bir gramafon çalar
sen hicaz faslında bekleyip durursun..." diye anlattığı o
Yorgun Gramafon'dur...

Bizim için Rumeli:
"Selanik içinde selam okunur,
Selamın sedası cana dokunur
Gümüş kazmayla mezar kazılır" diyerek,
"Estergon Kalesi subaşı durak
Kemirir içimi bir sinsî fırak
Gönül yâr peşinde yâr ondan uzak" diyerek haykırmaktır.

"Derbent'in dereleri dar geldi bana
Bu vaktisiz ölüm zor geldi bana" diyerek,
"Sabah oldu uyansana"
Gül yastığa dayansana" diyerek,
"Bülbülüm altın kafeste / öter aheste / ötme
bülbül yarım hasta" diyerek,
"Bülbülleri har ağılatır / aşıkları yar ağılatır /ben feleğe
neyledim ki / beni her bahar ağılatır" diyerek hüznü
deryasına girmektedir.

"Üsküp'ün içinde kumaş biçerler
Sevdadan gayrisi zor gelir bana" diyerek türküler
söylemektedir.

"Arda boyları sarı karınca
Nerelere varayım sabah olunca" diye ağlamaktır...

Maya Dağ'dan kalkan kazlara,
Manastır'ın ortasındaki havuza,
Karacaova'ya derelerini akıtan Kaymakçalan, Paypo ve
Jena dağlarına türküler yakmaktır...

Vodina'da Rıza'nın türküsünü okumak,
Drama'da, "Drama Köprüsü dardır geçilmez bre Hasan"
diye bilebilir...

Arda boylarında kırmızı erik yiyerek
"Aman bre deryalar kanlıca deryalar" diye

feryat etmektedir....
Ve en sonunda Rumeli;

"Çıkayım gideyim Urumeli'ne
Arzihâl vereyim Mehmet beylerbeyine" diye buruk bir
sevincin kekremesi tadında gölgelenmektedir...

Üsküplü Yahya Kemal'in:
"Ta Budin'den Irak'a kadar
Fethedilmiş uzak diyarlardan
Vatan üstünde hür esen rüzgâr
Ses götürmüş bütün baharlardan" diye tarif ettiği
mekânlardır.

Bizim için Rumeli; Hidrellez'dir, Kırkpınar'dır, Ayvaz
Dede'dir, Gül Baba'dır, Harabati Baba'dır, Çafer Baba'dır,
Koca Yusuf'tur...

Şair Orhan S. Şirin'in
"Sorma buralarda ne içimiz var!
Tuna boylarında Aliş'imiz var!
Yemen türküsüne ağlayışımız,
Nasrettin Hoca'ya gülüşümüz var!

"Ali var" diyorlar "kırmızı güle"
Hasan'ım martini alıyor ele,
Ramize'nin evi, kapılmış ye...
Yusufla Arda'ya dalışımız var!..."
diye betimlediği yerdir Rumeli...

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal
Atatürk'ün 17.01.1931 tarihinde; "Muhacir diye
küçümseneler, tarihin yazdığı savaşlarda en geriye
kalanlar; yani 'Düşmanla sonuna kadar dövüşenler',
çekilen ordunun ri'cat hatlarını sağlamak için kendilerini
feda edenler ve düşman karşısında kaçmak, çekilmek
nedir bilmeyenlerdir. Muhacirler, kaybedilmiş
ölkelerimizin milli hatıralarıdır." dediği muhacirlerin
yurdudur Rumeli...

Rumeli budur işte...

Rumeli zaferdir, hüzdür, hicrandır, göçtür, insan
ziyanlıdır, unutmaktır, unutulmaktır, vefadır,
vefasızlıktır, merhaba ve elvedanın bıçak sırtı
keskinliğinde dostluğudur
vesselem...

Röportaj

Edirne Esnaflarından Rüstem Bakırcıoğlu

Dr. Rifat Gürgendereli

Fotoğraflar: Behiç Günelen

Rüstem amca, uzun yıllar Edirne'nin tek kalaycısı olarak Edirnelilere hizmet etti. Dile kolay eli yıl Edirne'de kalaycılık yaptı. Birkaç nesil onun kalayladığı tencere, tabak ve kaplarla büyüdü. Tanımayan var mıdır bilmem! Namıdiğer Kalaycı Rüstem... Dedemlerin Aşekadim'deki evlerine Kaleiçi'nden yürüyerek giderken kalaycı dükkânının önünden geçerdik. İçeriye doğru uzun küçük bir dükkânda, karanlık olduğu için içeriyi pek göremezdik, merak ederdik... Yıllar sonra bir vesile ile tanıştık, dükkânı küçük ama gönül geniş bir adamdı. Çok şeyler görmüş ve yaşanmış. Kismet oldu Edirne dergisi için bir söyleşi yaptık.

Rüstem amca, Edirne dergisi okurları için bize kendini tanıtır mısın? Nerede doğdun, ailen hakkında bilgiler verir misin?

1938 yılında bugünkü Yunanistan sınırları içindeki Altınkaraağaç'ta doğmuşum, şimdi Nea Orestiyada diyorlar. 1944 yılında bir ara ailem Susurluk'a Türkiye'ye

göç etti ama orada yapamadılar. Ailem hayvancılıkla uğraşırdı olmadı orada, tekrar geri döndüler Yunanistan'daki köyümüze, Şahince köyü, Meriç kenarındadır. Hâlâ iki aile var orada, Türk ailesi. Annemin adı Saffet, babam Hasan... Annem de Romanya macırn, Çorlu Velimeşe'ye yerleşmişler, sonra buraya gelin gelmiş, Annem üçüncü doğumunda rahatsızlanıyor, 7 yaşındayken annem öldü. Annemi çok iyi hatırlarım, mezar Şahince köyündedir. Eşimle 1964 yılında evlendim. Beş tane kızım oldu, hepsini okuttum, meslek sahibi yaptım. İki kızım hâlen Trakya Üniversitesi Fen Fakültesi'nde öğretim üyesi. Beş tane de torun sahibiyim.

Ne mutlu size! Yunanistan'daki günlerinizi anlatır mısınız Rüstem amca?

Annem öldükten kısa bir süre sonra babam evlendi ama ben üvey annemle anlaşamadım. O sene 7 yaşındayken Altınkaraağaç'a (Orestiyada) gittim.

Orada Vasil adında bir Rum vardı, o bana sahip çıktı. Onun yanına yerleştim. Tulumba yapardı evlere, ben de ona yardım ederdim. Maşına ve balta yapardı, onun yanında yetiştim, ustamdı. Aldı beni sonra Selanik'e bakır döküm fabrikasına yerleştirdi. Osmanlı'dan kalma bir fabrika bu; mülkiyeti Türklerle, malların satış Rumlara aitti. 8-9 yaşlarında orada çalıştım. Selanik'te yetiştirme yurduna yerleştim. İngiliz hocalar vardı ama hoş şeyler söylemezlerdi Türkler hakkında. O arada Türkiye'den de öğretmenler gelmeye başladı. Rifat Hoca gelmişti.

O bizim gözümüzü açtı, çok şeyler öğrendik ondan, Allah razı olsun... İngilizlere karşı çıktık Türk çocukları olarak, zaten sonra da kapandı bu yurt. 5 yıl kadar Selanik'te kaldım. Sonra Altınkaraağaç'a (Orestiyada) döndüm, 13-14 yaşlarındaydım. Uzun zaman çalıştım, Yanni adında bir ustam vardı. Bana çok sahip çıktı. Onun da Edirne Yıldırım'dan göç etmişlerdi. Ustamın annesi Hıristiyan olmasına rağmen bana Kuran okumayı ve İslamiyet'i öğretti. Kuran'ı ezberle biliyordum, Edirne'deyken öğrenmiş herhalde, ben onun sayesinde Müslümanlığı öğrendim. Onları saygıyla anarım hâlâ... O arada ailemle fazla görüşemedim, onlar köydeydiler. Pek fazla irtibatım olmadı.

Edirne'ye göç nasıl oldu, Edirne'deki hayatınızı dergimiz okurlarına anlatır mısınız?

Rumlarla bazı çekişmeler yaşadım, ailemle de sıkıntıları vardı. Ustam Yanni ve birkaç arkadaşım artık Türkiye'ye gitmem gerektiğini söylediler. Türkiye'ye gitmeyi ciddi ciddi düşünmeye başlamıştım. 1957 senesinin ilkbaharında Mart ayında kaçtım, Meriç Nehri'nden Tatar köy üzerinden geçtim Türkiye'ye, bir gece köyde yatıttım. Sonra Emniyet Müdürlüğü'nde gittim, durumu anlattım. Bana şimdiki Polis Parkı'nda var, bir yere ayrılma, dediler. Canım sıkılıyor tabii, Erdoğan'ın Parkı'nda, o zaman arsa idi, askerî araçlardan bir sergi açmışlardı, onu geziyorum. Sonra Atatürk heykelinin olduğu yerde park var, oturuyorum insanları seyrediyorum. Çilingirler'den aşağı doğru inerken Süleyman Es'in bacırçı dükkânı varmış, baktım içerde çalışıyorlar. Dedim: 'Benim mesleğim bu, alir misiniz beni?' 'Hemen gell!' dediler. Bakırı dövüp şu bakırları yaptım. 15-18 kilo su alırdı. 1957 yılında bakırların kilosunu 7 liraya satarlardı. Üç aylık da oturma izni alırdım. 15 gün içinde iyi para kazandım. Haftada 20 bakır çıkarırdım. 15 gün sonra dükkânı başkası aldı, 'işe son maşazam' ayrıldık işten. Sağda solda birkaç iş yerinde

çalıştım. Bitpazarı'nda Ömer ustanın yanında çalıştım. Kazancılarbaşı, Lari Camii'nin oraları, o dönemde bütün dükkandı. Cami kapalı, harabe hâlindeydi... "Kalaycı Hac" namıyla bilinen Ahmet Hançerli'nin yanında karın tokluğuna çalıştım. O da olmadı sonra, sağdan soldan toplama malzemelerle Ayşekadim'deki dükkânımda kalaycılığa başladım. 50 yıl da orada kalaycılık yaptım.

Zor ve hareketli bir hayat yaşamışsınız Rüstem amca, kalaycılık mesleğini ve yaptıklarınızı anlatır mısınız?

Bu mesleğe, 1957 yılının Kasım ayında başladım. İşi mi hep severek yaptım, kalay yapacağınız malzemeyi önce güzelce kumlarsınız, bu çok önemlidir. Kalay yaptığınız kap, yüreğiniz gibi temiz olmalı, yoksa kalay tutmaz. Benim yaptığım kalaylar, kalın ve güzel olurdu. Böylece daha uzun süre kullanılabiliirdi. İstanbul'dan bir arkadaşım vardı Rumlardan, o bana çok kalay yollardı.

Bu sayede askeriyenin ve okulların ihalelerine girdim, toplu çok işler yaptım. Kendime çok güvenirdim, koca koca kapları tek başıma kumlar ve kalaylardım. Genellikle köylüler senede iki defa kalay yaptırır, şehirde yaşayanlar ise senede üç defa kalay yaptırırlardı. Gider ben alırdım ya da onlar faytona koyup yollardı. İşi mi hep düzgün yaptım, pamukla hafif silerdim kalayı, böylece uzun süre kullanılabiliirdi. Bir tencere üzerindeki kalay, üç ya da dört ay kalır ortalama. Bir tencereyi önce ovalayarak yalak içinde temizlersin, iyi temizlemezsen olmaz, yaklaşık 10-15 dakikada, bir tencereyi kalaylarsın. Bu meslekler bitti artık. Önce arabacılarla, nalbantlar gitti, sonra sobacılarla biz gittik. Şimdi olukçular kaldı ama onlar da bitiyor. Eski meslekler birer birer bitiyor.

Söyleşi için çok teşekkür ederiz. Bu sayede söyledikleriniz Edirne dergisinin arşivine girecek ve asla kaybolmayacak. Son sözleriniz nelerdir?

Ben de size çok teşekkür ediyorum. Birkaç hatıram var uygun olursa onları anlatmak isterim. 1964-65 yılları Kıbrıs olayları var. Çorlu'dan, Kırklareli'den birlikler geldi. Edirne'ye konuşıldılar, bunların kazanlarını, tencerelerini kalayladım hep 1964-1973 yılları arasında ama bu ara hiç para almadım. Ödenek yoktu, yaz deftere hesabı. Sonra aldım ama onların paralarını topluca, çok para almıştım o zaman. Çok da işime yaradı. Yeni Vali ya da üst düzey bir memur atandığında lojmandaki mutfak takımlarını bana getirirlerdi, kalay yapardım. Zengin fakir bütün evlere girmişimdir. İşi mi düzgün yaptığımda herkes sever seni. Eskiden paylaşımlar daha fazlaydı, bencilleşti artık insanlar. Dükkânın kapısını gece bile kapatmazdık, kilit nedir bilmezdik. Bu meslek sayesinde evimi barkımı aldım, kimseye muhtaç olmadım. Beş evladımı yetiştirdim. Yine dünyaya gelsem bu mesleği yapardım.

Benim meslek son dönemde çok revaçtaydı, meşhur oldum bu arada. Bu meslekte tek olunca kıymete bindik... Çok gazeteci geldi benimle röportaj yapmaya, gazetelere haber oldum, dergilerde resimlerim çıktı. Hatta TRT bile benimle ilgili bir haber yayınladı. Yani meşhur olduk. Sen de şimdi Edirne dergisi için bizimle konuşuyorsun. Bunlar bizim geçmişte kalan işimizin bugün bizi mutlu eden hatıraları. Bunun için gururluyum. Teşekkür ederim herkese.

Fotoğraf: Ruşen Sevim

Edirne Valisi
Dursun Ali Şahin

Edirne'ye Hizmet İçin Gündüzler Yetmez...

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Hatipler

Fotoğraf: Erkan Bakır

Sayın Valim, Edirne'ye hoş geldiniz. Biz Edirne Valiliğinin çıkardığı Edirne Dergisi Yayın Kurulu olarak buradayız. Öncelikle dergimize adına "Hoş geldiniz, şeref verdiniz" diyorum. Sizi Düzce'nin sevilen, sayılan bir insanı ve İçişleri Bakanlığının saygın bir bürokratu olarak tanıyor ve biliyoruz. Biraz da sizi sizden öğrenecek olsak...

Efendim, öncelikle ben Edirne'de böyle bir derginin çıkarılması dolayısıyla son derece memnun olduğumu ifade edeyim. Bağımsız iller il bazında tetkik edilidiginden sadece Özel İdarelerde kısmen bazı dergiler çıkarılır. Ama onlar da belli bir çıkar, belli bir ay çıkmaz, çıkamaz. Yani "Hin-i hacet"te çıkan dergilerdir. Ama böyle tamamen kararlı, istikrarlı bir derginin çıkarıldığı ben Edirne'de gördüm. Tabi ki Edirne'ye yakışanı budur. Dolayısıyla bu dergiye emeği geçen bütün arkadaşları tebrik ediyorum. İnaniyorum ki bu güzel dergi, benim dönemimde de önceki kararlılığını göstererek devam edecektir. Tabi ki bu dergide Edirne Valiliğinin yapmış olduğu sosyal, kültürel çalışmaların da yayımlanacak olmasının yararlı olacağını inanıyorum.

Ben 25 Aralık 1950 Düzce Akçakoca doğumluyum. İlkokulu ve liseyi tamamladıktan sonra 1975 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldum. 3 yıllık kaymakamlık stajımdan sonra da mülki idarede mesleğime devam ettim.

Edirne, mesleğimde on yedinci görev yerimdir. Değişik mülki idare çeşitlerinin her kademesinde görev aldım. Kaymakamlıklardan dışımda, on bir yıla yakın İstanbul ve Ankara gibi illerde Vali Yardımcılığı yaptım. O vesileyle illerin teşkilat yapısını iyi biliirim. Yedi yıl İçişleri Bakanlığında görev yaptım, dolayısıyla Bakanlık teşkilat yapısını da iyi biliirim.

İstanbul'da Kartal ve Bakırköy'de kaymakamlık yaptım. Sonrasında tek kişilik bir kararnameyle Yalova'ya vali olarak atandım. Yalova'da görevimizi tamamlayıp Giresun'a gittim. Güzel bir tevakül eseridir ki görev yaptığım yerler hep lebiderya şehirler, lebiderya mekânlar olmuştur. Giresun'dan sonra Merkez Valisi olarak atandım ve yaklaşık iki aydan bu yana da Edirne Valisi olarak görev yapmaktayım.

Hoş geldiniz, şeref verdiniz. Samiha Ayverdi Hanımefendi -çok çarpıcı olarak- "İstanbul Boğazi biraz da Tuna kokar." diye yazar Tuna'nın Köstence'de Karadeniz'e dökülmesine işaret ederek. Oradan hareketle Edirne için de benzerini söylemek mümkün. Edirne belki bire bir lebiderya değil ama, Meriç'le, Arda'yla, Tunca'yla ve Balkanların bütün dereleri, nehirleri ile hem Karadeniz'e hem Marmara Denizi'ne hem de Ege Denizi'ne lebideryadır. Hem aslen hem de kalben lebideryadır diye düşünüyoruz. Efendim, Edirne'yi nasıl buldunuz?

Efendim, Edirne'yi ben hiç böyle güzel, bu kadar güzel ummuyordum. Daha önceden kısa bir vesile ile gelmişliğim olmuştu. Ancak anladım ki o gelmişliklerim çok eksikmiş. Ben inanıyorum ki Edirne'ye geçerken uğranmamış, gelip uğranmamış, Edirne'ye özel olarak gelinmiş, Edirne'yi anlamak için, tanımak için özel olarak gelmek ve kalmak lazım gelmiş. Edirne, öyle "Şuraya geçerken bir mola verdim. Selimiye'de namaz kıldım." ile tanınmaz. Çok okuyan bir insan olmama rağmen Edirne'nin bu denli tarihi ve bu denli Osmanlı'nın mühür vurduğu bir şehir olduğunu ancak buraya geldikten sonra öğrendim. Üstelik tarihe çok meraklı olmama rağmen...

Edirne, inanç turizminin ve tarih turizminin gerçekleşeceği bir şehir. Bugüne kadar çok şey yapılmış şüphesiz. Ancak Edirne'nin tanıtımı fazla yapılamamış. Bu nedenle de Edirne turizmi sadece günlük gelen ve dönenlerden ibaret hâle gelmiş. Bununla beraber son beş yıl da büyük değişiklikler olduğunu gözlemledim. 4-5 yıldızlı otellerin buraya yapılması, bundan sonra gününbirlik değil artık kalınarak Edirne'nin hazmedilen bir şehir olduğunu açığa çıkaracaktır.

Ama şunu söyleyeyim ki Edirne'de şu anda tarihi eserlerin belki de %10'unu biz görüyoruz, %90'ı hâlâ toprağın altında. Bizi bekliyor, keşfedilmeyi bekliyor; Osmanlısı, Bizanslısı, Romalıs, Traklısı, Makedonyalısı şu an üzeri toprakla kapatılmış, adeta insanın vücudunu koruyan deri gibi koruma almış bir durumda. Bu %10'un %80'e varması lazım.

Son soru olarak şunu sormak istiyoruz: Valilik yaptığınız gerek Yalova, gerek Giresun'daki

destanlarımızla yaptığımız görüşmelerde sizin çok hızlı kararlar alan ve çok hızlı hareket eden, bundan dolayı da arkasında çok güzel eserler bırakan bir yönetici olduğunuz şeklinde bilgiler aldık. Bu anlamda Edirne hem Trakya'nın hem de Balkan coğrafyasının en önemli noktasında bulunuyor. Böyle bir yerde Vali olarak neler yapmak istiyorsunuz, kısa ve uzun vadeli olarak hedefleriniz neler?

Efendim, uzun vadeli hedef deyinse aslında en az beş senelik bir plan olması gerekir. Benim görev sürem, emeklilik nedeniyle o kadar uzun olmayacak. Ancak bu zaman içinde Edirne için var gücümüzle çalışacağız. Biliyorum ve inanıyorum ki Edirne'ye hizmet etmeye gündüzler yetmeyecek, geceleri de çalışacağız. Tabi ki sadece Dursun Ali Şahin değil, bütün daire amirlerinin "Benim ne katkım olur ki!" demeden "Benim de katkım olmalı." diyerek benimle beraber hareket edebileceklerini inanıyorum. Daire amirleri yönünden şanslı olduğumu da bu arada ifade etmeliyim.

Öncelikle inanç turizmine yönelik elimizden geleni yapacağız. Bir şehrin öncelikleri vardır. O öncelikler çerçevesinde Belediye ile sivil toplum kuruluşları ile de birliktelik sağlayacağız. Tabi Trakya Üniversitesi de kesinlikle yadsınmaz. Üniversiteden de son derece yararlanarak Edirne'ye, Edirnelilere hizmet etmek için çarpınacağız. Çünkü Edirne'ye hizmet ettiğimizde biz Fatih'e hizmet etmiş oluyoruz. Fatih de Hz. Peygamber'imizin duasına mazhar olan bir kişi. Bu yüce insan Fatih'in kendisine, "Bundan sonra sızi Fatih olarak çağırılmı mı?" dediğinde "Bana Edirneli Mehmet deyin, yeter!" demesi çok büyük bir anlam ifade ediyor bizim için. Bu vesile ile Fatih'e hizmet edeceğimiz, Fatih'in torunlarına hizmet edeceğimiz gönülden inanıyoruz. Ve tabi ki sizlerin de gayret ve fikirleri bizlere yön verecektir.

En büyük arzumuz; Edirne'ye sınırsız hizmet etmektir. Tabii her şeyin bir kısmı dairesinde olduğunu unutmamak lazım. Nasil diye Edirneli ve Edirne Darülhadis'i'nde hocalık yapmış olan İbn-i Kemal Paşazade: "Kismetindir geçdiren yer yer seni, Arşa çıksan âkibet yer yer seni." Çok teşekkür ederim.

Nâbî'nin Sûrnâmesi

Sadeleştirme: Doç. Dr. Müberra Gürgendereli

Asıl adı: Yüsuf olan Nâbî, 1642'de Urfa'da doğdu, 1712'de İstanbul'da öldü. İstanbul'da ve Halep'te çeşitli resmî görevlerde bulundu. Tefekkür şairi ve şiirde hikemi tarzın temsilcisi olarak tanındı. "Divan, Hayriyye, Hayrâbâd, Sûrnâme ve Münşeât" başlıca eserleri arasındadır. Sûrnâme adlı eseri, 1648-1687 yılları arasında saltanat süren Padişah IV. Mehmed'in şehzadeleri Mustafa ve Ahmed'in sünnet düğünlerini anlatmaktadır. 1675'te Edirne'de yapılan bu şenlik on beş gün sürmüştü, düğün mekânı Edirne Sarayı ve çevresi olmuştur. Sarayın önündeki geniş meydana yedi büyük çadır kurulmuştur. Bu çok süslü çadırlar; padişah, şehzadeler, vezirler ve devlet erkanına hazırlanmış, ayrıca davetlilere, halktan sünnet olacak çocuklara ve hizmet edenlere de büyük çadırlar kurulmuştur. Nâbî, eserinde düğün bölgesi olan saray çevresini, çadırları ve şenliği şöyle anlatır:

Toldu âvâze-i sûr ile bilâd Oldu ser-cümle ahâli dil-şâd

(Edirne şehrinin bütün beldeleri, şehzadelerin sünnet düğününün sesleriyle doldu. Edirneliler bu muhteşem şenlikten büyük memnuniyet duydular.)

Sû-be-sû su gibi halk oldu revân Kandesin diyü der-i şâh-ı cihân

(Padişahı görmek, onun kapısına ulaşmak isteyen Edirneliler, şehrin her tarafından saraya su gibi aktı.)

Edrine şehri bulup şöhret ü şân Ana reşk eyledi sâ'ir büldân

(Osmanlı'nın başkenti İstanbul olduğu halde IV. Mehmet Edirne'yi çok sevdiği için vaktinin çoğunu Edirne'de geçirmiştir. Şehzadelerin sünnet düğününün Edirne'de yapılması şehre daha da şöhret ve şân kazandırdı. Başka şehirler bu sebeple Edirne'yi kıskandı, ona gıpta etti.)

Her taraftan kurulup cem'iyet Ettiler güşe-be-güşe işret

(Her taraf sünnet cemiyeti, her köşe eğlence yeri oldu.)

Tabl u nekkâre vü kûs u sûrnâ Velveyleyle salıcak çehre sadâ

(Düğünde çalınan davul, zurna, zil ve pek çok müzik aletinin sesleri gökyüzünde yankılandı.)

Edirne'm

Parke taşı dar sokaklarında oynasır kızanların,
"Abe yavv! Be yavv!" diye söyleşir ağaların.
Binbir nağme üreterek yollarında dolaşır,
Faytonların, teklî talikaların.

Taştan köprülerinden akar suların.
Narin minarelerinden yükselir ezanların.
Kırkpınar'da güreşir yiğit pehlivanların
Serhatları titretir davulun, zurnaların.

Ayazında uşudüm, sıcağında yandım.
Yıllarca hasretine –inan- bin zorlukla dayandım.
Şimdi sendeyim, seninleym işte
Çıkmak istemem gayrı Ayşekadın'dan öte.

İstemem yazlıklar, ne de kışlık saraylar.
Ben hep sende, sende kalayım
Ömrüm yettiğince Edirne'm
Hep sende yaşayayım.

Edirne,
Benim sevgili, aziz toprağım!
Sende hayat buldum, sende geçti en güzel çağım.
Bir gün öncüne belki, göklere yükselcek ruhum,
Ama bedenim sende kalacak,
Ben senin olacağım...

Araştırma

Barbarların Zaferi: Adrianopolis (Edirne) Savaşı 9 Ağustos 378

Prof. Dr. Engin Bektaş

Edirne, binlerce yıllık geçmişi içinde tarihin birçok dönüm noktasına tanıklık etmiş bir şehirdir. Edirne, sadece anıtlarıyla değil yaşadığı savaşlarla da şöhret bulmuş bir şehirdir. Edirne kadar toprakları kanla sulanmış şehir çok azdır. Edirne kadar tarihe tanıklık etmiş şehir çok azdır.

Dünya üzerinde Edirne gibi yerleri bulmak zordur. Edirne, üzerinde çağların açılıp çağların kapandığı ölümsüz bir toprak parçasıdır. Edirne kırlarında akan

kanlar her bahar gelincikler olarak tekrar doğar. Bu nedenle Edirne çevresindeki kırlarda gelincikler çok miktarda açar. Hafif bir esinti önünde geçmiş savaşları anlatır, bu savaşlarda yitip giden binlerce cana ağıt yakar. Bu nedenle Edirne kırlarında gelincikler günü ve geceyi bir başka karşılar. O güzelim gelincikler özellikle ağustos ayı ile birlikte söyledikleri bitmez tükenmez ağıtların yorgunluğuyla kuruyup toprağa karışır ve uzun bir uykuya dalar. Gelincikler belki de onca savaşta

yitenlerin bedenidir. Gelincikler belki de onca savaşta yitenlerin yeni bedenidir. Gelincikler belki de geçmişi en iyi bilenlerdir.

Edirne kırlarına yaz indiği zaman tüm heybetiyle her tarafı sıcak kavurur. Edirne kırlarına yaz indiği zaman sıcak tüm otlakları kurutur. Edirne kırlarına yaz indiği zaman tüm ruhları kavurur. Eski savaşların ağıtları yürekleri yakar. Eski savaşların anıları ruhları kavurur. Edirne kırları nice nice savaşa tanık olmuştur. Edirne kırları nice nice canın yitişine tanık olmuştur. Edirne kırları tarihin dönüm noktası olan savaşlara mekân olmuştur. Edirne kırları bir Romalı İmparator'a da mezar olmuştur. İmparator Valens'in bedeni bu topraklarda yitip gitmiş, İmparator'un ruhu belki de gelinciklerin içinde kendine bir yer bulmuştur.

Edirne yazları sıcakıyla ünlüdür. Edirne sıcak kırları kavurur. Edirne yazları insanları yorgun ve susuz bırakır. Edirne yazları zamana kafa tutar, dayanır. Edirne yazları zamani kuşatır. Edirne yazları zorludur. Edirne yazları acımasızca insani dermansız bırakır. Fakat Edirne yazları orduları sever ve onları kuşatır. Bu nedenle Edirne yazları çok sayıda savaşa da tanık olmuştur. Sayısı çoktur bu savaşların. Belki de sayılamayacak kadar çoktur. Fakat en bilinenlerin içinde bir tanesi özellikle tarihte çok farklı bir yer tutmuş ve tarihçilere çok ama çok konu olmuştur. Daha Osmanlıların Edirne'ye gelmesinden çok ama çok zaman önce, 9 Ağustos 378 tarihinde Edirne'nin kuzeyindeki bir bölge belki de tüm dünya tarihinin en önemli savaşlarından birine sahne olmuştur. Bu savaş öyle bir savaştır ki birden etkisi görünmese de zaman içinde her şeyin yıkılıp yeni baştan kurulmasına öncü olmuştur.

Edirne kırları bizi çağırıyor. Edirne yazları bizi kucaklıyor. İşte öykümüz de burada başlıyor. Gelinciklerin ağıtlarına katılan kelebekler bize geçmişten, çok uzak geçmişten anılar aktarıyor.

Edirne o kadar çok savaş gördü. Kan gördü. Acı gördü. Ölüp, ölüp dirildi. Edirne'nin belleğinde her 9 Ağustos fazla yer etmese de 1636 yıl önce yaşananlar dünya tarihine kazandı. Çoktan yerini aldı bile. Çünkü bu savaş öylesine bir savaş değildi. Bir çağı kapatıp bir çağı açacak cinstendi. Be nedenle Edirne belleğinden silse de düğün, tarih hiç unutmayacak bu kanlı günü. Çünkü çok büyük oldu ünu. Vatani İsvaç olan Gotların Doğu Avrupa Bozkırları'nda geçen yüzlerce yıldan sonra Roma ile yaptıkları savaşlar içinde kendileri için bir yıkım

İmparator Valens'in Roma'daki Çatışmaları

olan ve şu anda Sırbistan sınırları içinde kalan Niş şehri yakınlarında yapılan Naissus Savaşı'ndan yüz yılı aşkın bir zaman sonra kendileri için zorlu ve acılı bir süreçte başlıyor öykümüz.

Romalılar tarafından 269 da Naissus Savaşı'nda ağır bir yenilgiye uğratılan Gotlar, tamamen Tuna Nehri'nin kuzeyindeki bozkırlara sığınmak zorunda kalmışlardı. Esasında bu bölge kendileri için hiç de güvenli değildi. Düzenin tam sağlanamamasından doğan iç anlaşmazlıklara olduğu kadar dış saldırılara karşı da çok iyi savunulamayacak bir bölgede yaşayan Gotlar, Tuna Nehri'nin güneyindeki Romalılar kadar başka birçok kavimle de mücadele içindeydiler. İç mücadeleleri de

bitmek tükenmek bilmiyordu. Bu süreçten güçlüler olarak iki Got topluluğunun adı geçiyordu. Bunlar Thervingi ve Greuthungi olarak bilinen iki gruptular. IV. yüzyılın ikinci yarısının başlarında Thervingi Gotları iki liderin mücadelesine sahne oldu. Bu şahıslar Athnaic ve Fritigern idi. Bu mücadeleden başarıyla çıkan Fritigern oldu. Bu mücadeleden Doğu Roma yönetimi Fritigern'i desteklemiş ve hatta Hıristiyanlığı kabul etmesi için baskı yapmıştı. Bu baskılar sonucunda Fritigern de Doğu Roma yöneticileri gibi Hıristiyan olurken Arius mezhebini kabul etmişti. Greuthungi Gotları ise başlarında bulunan Alatheus'un becerisiyle böylesi bir mücadeleden uzak kaldılar. Roma İmparatoru Valens komutasındaki Roma ordularının 367 - 369 arasındaki saldırılarını alt eden Gotlar, 376'da başlayan Hun akınları ve ortaya çıkan büyük kıtlık karşısında çaresiz kaldılar. Göçe başladılar. Gotlar, Tuna Nehri'ne geçip 377'de Moesia'ya yerleştiler. Romalı yöneticiler Lupicinus ve Maximus'un fırsatçı ve baskıcı tutumu Gotları hayli rahatsız etmekteydi. 377 yılının ortalarında bu Romalı yöneticiler, günümüzde Bulgaristan'ın Varna Bölgesi içinde kalan Devnya'da bulunan Marcianopolis kentinde düzmece bir ziyafetle Thervingi Gotları'nın başında bulunan Alavivus ve Fritigern'i öldürmeye teşebbüs ettiler. Fritigern bu

tuzaktan kurtulmayı başardı. Kentin dışına çıkarak Gotlan bir araya topladı ve şehrin dışında bir güç oluşturdu. Fritigern komutasındaki Thervingi Gotları, üzerlerine gelen Lupicinus komutasındaki Roma ordusunu, Marcianopolis yakınlarında yapılan ve tarihe Marcianopolis Savaşı olarak geçen savaşta yok ettiler. Romalılar bu zavallı ve yorgun halkı alt ederek yokedeceklerinden emindi. Fakat umulan olmadığı gibi ortaya çıkan çatışmaları da atlatan Gotlar güneye doğru ilerleme ve başladılar. Hedefleri kendileri için daha emin ve yaşamaları sürdürmek için daha verimli bir bölgeye yerleşmekti. 377 yılı içinde Romalı generaller Richomeres, Profundus ve Trajanus komutasındaki Roma birlikleri Ad Salices Savaşı olarak bilinen bir başka savaşta Gotlar ile tekrar mücadeleye girdiler. Çok kanlı olmasına rağmen kesin bir sonucu olmayan bu savaş esnasında Gotlar bir daire oluşturdukları aralarından oluşan tahkimatı kullandılar. Daha sonra kullananmaya başlayacakları savunma ve savaş taktiklerinin ilk sonuçlarını da bu savaşta elde ettiler. Takip eden süreçte günümüzde Bulgaristan sınırları içinde kalan Debelt yakınlarındaki Dibeltum'da

Romalıların en deneyimli ve güçlü askeri birliklerinden olan Scutarii Lejyonları ve Trakya Ordusu'nun bazı birlikleri Greuthungi süvarileri tarafından imha edildi. Bu mücadele de Got süvarisinin Roma Lejyonları karşısındaki imha gücünü göstermesi bakımından Gotlara önemli bir fikir verdi. Bu süreçte kadar Romalılar tarafından birleşmeleri engellenmeye çalışılan Got grupları bir araya gelmeyi başardı. Got topluluğu Fritigern başkanlığındaki Thervingi, Alatheus başkanlığındaki Greuthungi Gotları ile, farklı bir etnik kimliğe sahip olan, Kafkas kökenli Alanlar'dan oluşuyordu. Bunlar dışında bu birliğe bazı Hun grupları ile Romalılara başkaldıran bazı Trakyalı yerli gruplar ve köleler de katılmıştı. Romalıların zulmünden bıkan yerli halk dışında topluluğa katılan kölelerin büyük çoğunluğu da daha önce Romalılara satılmış olan Gotlardı. Bu noktada tarihi kayıtlar bu oluşumun başında üçüncü bir şefin adını vermektedir. Bu şef Saphrax veya Saphrac olarak tanınan ve daha çok da Got olmakтан çok Alan özelliklerini gösteren bir isme sahiptir. Muhtemelen de bu ittifak içinde yer alan Alanlar'ın başkanı olması akla uygundur. Gotlar ve müttfiklerinin oluşturduğu bu federe güçlerin askeri teçhizat ve silahlarını önemli bir bölümü daha önceki savaşlarda ölen Romalı askerlerin üzerinden alınmış silahlardan oluşuyordu. Bu nedenle Got ordusunda Roma askeri güçlerine sahip çok sayıda asker mevcuttu. Gotlar önemli ölçüde açlık çektikleri için yiyecek bulabilecekleri yerler ve zahire dolu Roma depolarını aramaktaydı. Böyle bir yerin varlığı muhtemelen yerli halk tarafından Fritigern'e iletilmiş olmalıdır. Bu yer Adrianopolis yakınlarındaki günümüzdeki Havsa ilçesine bağlı Hasköy'ün hemen yanı başındaki Nike yerleşmesidir. Nike önemli bir askeri üst ve depo merkezi olarak Romalılar tarafından çok iyi teçhiz edilmiş bir yerleşmedir. Nike'deki depoların Gotların Adrianopolis istikametine yönelmesinde önemli bir etkisinin bulunduğu belli olmaktadır. Bunun dışında Batı Roma kuvvetlerinin Balkan Dağları ve daha güneydeki bölgelerdeki tahkimatlarının da Gotların bu yolu tercih etmesinde önemli bir rol oynadığı bellidir. Adrianapolis çok güçlü bir kaledir. Fakat çevresinde zengin villaların yanı sıra bol ve bereketli meyve bahçeleri ve tarım alanları mevcuttur. Kent Gotların düşüremeyeceği güçlü bir kaleyle savunulmaktadır.

Fakat çevresi tamamen korumasızdır. Bunlar dışında bu süreç içinde Adrianopolis içinde yaşanmış bir olayın da yönlendirmede etkisi olması mümkündür. Got ayaklanmasının başlamasından kısa bir süre önce Tuna Nehri ötesinde bulunan Thervingi Gotları arasında toplanan bazı askerler Suveridas ve Collis adlı iki soylu Got başkanlığında Lejyoner olarak kullanılmak üzere Adrianopolis'e yerleştirilmişti. Got ayaklanmasının ve savaların başlamasıyla birlikte Doğu Roma İmparatoru Valens bu Gotların Adrianopolis'i terk etmesi ve günümüz Keşan bölgesine ve Kıyaya yakın kesimlere gönderilmesini emretmiştir. Şehir içinde bulunan Gotlar kale komutanından yolculuk için erzak ve para talebinde bulunmuş fakat bu istekleri siddetle reddedildiği gibi silahlandırılan şehir halkı üzerlerine saldırtılmıştır. Kale komutanının kale surları dışında bulunan çiftliğine yapılan saldırı ve tahribat üzerine kesimlere gönderilmesini emretmiş ve sonuçta çıkan çatışmalarda Gotlar üzerlerine saldıranların büyük bir bölümünü yaralayıp öldürerek üzerlerindeki silah ve askeri teçhizatı el koymuşlardır. Bu çatışmalardan sonra kenti terk eden Gotlar Valens'in kendilerine emrettiği istikametine kuzeve yönelerek şehir dışında katılmışlardır. Adrianopolis ve çevresini gayet iyi tanıyan bu Gotların da Gotlar başkanlığındaki federe gücünü bölgeye yönelmesi ve rahat hareket etmesinde önemli bir rolü olması akla uygundur. 378 yılı ilk aylarında Romalılar Gotlar ve diğer barbar grupları hareketliliği karşısında hayli rahatsızdır. Gotlar dışında diğer Germen grupları da Romalılar ile ciddi bir mücadeleye başlamıştır. Sassani topraklarını ele geçirmek hülması ile Suriye'de bulunan İmparator Valens ve Batı Bölgesi başında bulunan İmparator Gratianus duruma müdahale etmek için hazırdir. Ve dahası kendilerinin ve zafelerinden de çok emindirler. Çünkü Roma bu tarihe kadar Barbarlar karşısında önemli bir başarı kaybetmemiş, kaybettikleri de bölgesel olmaksızın öteye geçmemiştir. Fakat Valens Trakya'da oluşan durumdaki büyük rahatsızlık duymuştur. Got ayaklanması onun doğuya saldırılarını engellemiş ve hiçbir zaman gerçekleştiremeyeceği Sassani topraklarını fethini engellemiştir. Roma sınır bölgeleri ve Trakya'da çatışmalar sürmektedir. Valens Suriye'de iken Gotların ilerlemesini ve Batı Bölgesi İmparatoru Gratianus'un da Almanı Kabilisi ile yaptığı savaşları kazandığını haber alır.

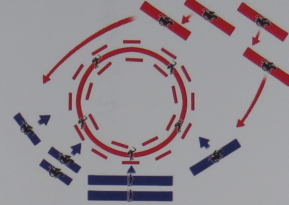

Romalıların generallerinden Sebastianus'un da barbarlar karşısında bazı başarılar kazandığını duyması Valens'in güvenini iyice artırmıştı. Suriye'de bulunan Valens buradan da aldığı askerlerle birlikte Trakya'ya doğru yola çıkar. 30 Mayıs 378'de İstanbul'a (Konstantinopolis) ulaşır ve Adrianopolis'e doğru yola devam eder. Bu süre içinde General Sebastianus da Trakya'dan 2.000 asker toplamış ve bir birlik oluşturmuş, Adrianopolis önlerinde İmparator Valens'i beklemeye başlamıştır. Adrianopolis'e ulaşan İmparator Valens şehrin surları dışında bir kamp kurarak bu kampın çevresini hendekler ve kazıklarla tahkim eder. Bu esnada İmparator Gratianus'un gönderdiği Galya birlikleri de Valens'in karargahına ulaşır. Bu süreçte İmparator Gratianus'un Adrianopolis istikametindeki ilerleyişi bazı Alan birliklerinin saldırıları nedeniyle günümüzde Voyvodina'da kalan Sremska Mitrovica olarak bilinen yerleşme yakınlarında bulunan Sirmium'da durmak zorunda kalmıştır.

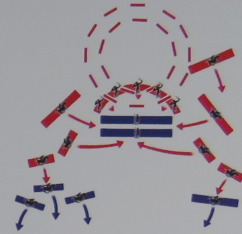
Günümüzde Bulgaristan sınırları içinde Veliko Tırnova yakınlarındaki Nikyup köyünde bulunan Nikopolis ve daha sonra Stara Zagora yakınlarındaki Beroe'de toplanan Gotlar başknlığındaki federe güçler Adrianopolis yönündeki ilerleyişlerini sürdürür. 6 Ağustos 378'de 10.000 kişilik bir Got ordusunun

gelmeğe olduğunu haberi Valens'e iletilir. Romalıların hiçbir zaman Got, Alan ve Hun süvarii birliklerinden haberi olmayacaktır. 8 Ağustos 378'de federe güçlerin başında bulunan Fritigern'i temsilen bir rahip elçisi olarak Valens'in ordugahına ulaşır. Gotların barış ve yerleşecek bir yer istediği bilgisini İmparator'a iletir. Fakat kendisi ve ordusunun çok emin olan Valens bu teklifleri hemen reddederek elçiyi geri gönderir. İmparator Valens Gotların bu gelen ikinci bir grubu olduğunu bilmekte ve grup yetişmeden kesin sonuca gitmek istemektedir. İlk grubu yok ettikten sonra ikinci grubun yok edilmesi tabii ki daha kolay olacaktır. İmparator Valens, İmparator Gratianus ve bazı generallerinin itidalli davranması ve beklemesi yönündeki önerilerini kabul etmez ve tüm savaş hazırlıklarını tamamlar. 9 Ağustos 378 sabahı Gotlar ve müttelifleri tarafından oluşturulmuş federe güçlerin Adrianopolis kuzeyinde ve şehre çok yakın olduğu Romalıların tarafından bilinmektedir. Kendi hazineleri ve önemli memurlarıyla hizmetlilerini Adrianopolis Kalesi'nin güçlü surları arkasında emniyete alan İmparator Valens savaş hazırlıklarını tamamlamıştır. Sabah 07.00 sıralarında Adrianopolis surları önünde kamp kurmuş olan Roma ordusu kuzeye doğru yürüyüşe başlar. Zorlu bir arazi üzerinde, ağır yaz

Romalıların Saldırısı ve Got Süvari Saldırısı

Gotlar ve Alanlar'ın Karşı Saldırısı ve Romalıların Bozumu

sıcığının da etkisiyle çok zor bir ilerleyiş süreciyle 7 veya 8 saatlik bir yol aldıktan sonra Roma ordusu 14.30 veya 15.00 civarlarında Gotların tahkimatlarıyla karşılaşmıştır. Thervingi savaşçıları bir tepe üzerinde arabalarıyla oluşturdukları yuvarlak bir tahkimatın arkasında bulunmaktadırlar. Ordunun süvari birlikleri ortada yoktur. Fritigern savaş öncesi görüşmeleri çok iyi kullanarak Romalıları karşısında çok kritik bir zaman kazanmayı ve Romalıları oyalamayı başarmıştır. Got ve Alan süvarilerinden haberi olmayan Romalıları kısa zamanda kesin bir başarı kazanmak için hemen tepe üstündeki arabalara oluşturulmuş tahkimata doğru saldırıya geçerler. İlk elden saldıran Roma süvarileri olmuştur. Sağ ve sol taraftan arabalara saldırıya geçen Roma süvarisinin hedefi kısa sürede arabalı tahkimat ve burada bulunan piyade savaşçıları ve daha doğrusu tüm Gotları yok etmektir.

Roma piyadelerinin ilerleyişini engellemek ve Roma süvarilerini dağıtmak için Gotlar etraflarında bulunan arazi üzerindeki çalılar ve otları ateşe verirler. Ve hatta yanan oklar atmaya başlarlar. Yükselen dumanlar ve havanın sıcaklığı ile birleşen otlak yangını Roma süvarisi ve piyadesini çok zor bir durumda bırakır. İçlerinde irtibat kopuklukları ve dağılmaları başlar. Tam bu esnada ortaya çıkan Greuthungi Gotların ağır süvari ve Alanlar'ın hafif süvari birlikleri her iki koldan arabalara temas eden Roma süvarisini sağdan ve soldan sıkıştırarak etkisiz hale getirecektir. Bu süvari saldırılarının sonucunda Roma

süvari birlikleri tamamen yok olmuş ve çok kalabalık olan Roma piyadeleri sıkışık bir savunma durumu almak zorunda kalmıştır. Bu Greuthungi ve Alan süvari saldırısının planlı bir tuzak olarak mı yoksa tesadüfi bir saldırı mı olduğu hususu bugün dahi tartışmaya açık olsa da seçilen tepenin özellikleri ve konumu, bu hareketin son derece planlı olduğu itibarı vermektedir. Çünkü bu süvari saldırısı aniden tepenin ardından gelen güçler tarafından yapılmıştır.

Romalı asker ve tarihçi Ammianus Marcellinus bu saldırıyı bir tesadüf olarak göstermek istese de Romalı tarihçinin bu konuda taraflı bir konum sergilediğini de unutmamak gerekmektedir. Olayların gelişimi Fritigern'in son derece planlı bir savaş taktiği uyguladığı itibarı vermektedir. Uygulanan strateji daha önce Romalılar ile yapılan savaşlarda kazanılan deneyim, beceri ve bilgilerinin tamamı olarak ortaya konduğunu bütüncül bir uygulamadır.

Daha çok step kavimlerinin uyguladığı tipteki süvari saldırısı topluluk içinde bulunan Alan ve Hun gruplarının savaş stratejileri ile uyum içinde olup Romalıları için çok yapancı bir stratejidir. Bu tip bir süvari saldırısı Avrupa askeri tarihi için de ilktir. Tepenin eteklerine sıkışan ve kullandıkları büyük kalkanlar ve uzun kargılar nedeniyle de hareketsiz kalan Roma piyade güçleri tam bir savunma hattı oluşturmadan ağır bir süvari saldırısı altında kalmış ve süvarileri desteklemeye gelen Got piyadelerinin de

katkısıyla tam bir çember içine alınarak yok edilmiştir. Savaş esnasında yaralanan İmparator Valens tüm koruma çabalarına rağmen korunamamış ve savaş meydanında ölmüştür. İmparatorun cesedi hiçbir şekilde bulunamamıştır. Bu durumda Valens'in savaşta giderken pelerini dışında başka bir imparatorluk sembolü takmamış olmasının da rolü büyüktür. Valens'in ölümü konusunda bilgi veren Ammianus Marcellinus, İmparator'un atılan bir okla yaralanarak savaş alanı yakınlarında bulunan iki katlı bir eve götürüldüğünü ve bu evi kuşatan Gotlar ile yapılan çatışma esnasında da bu evin Gotlar tarafından ateşe verildiğini anlatmaktadır. Fakat bu anlatının da sağlam bir kaynağa dayanmadığı aşikârdır.

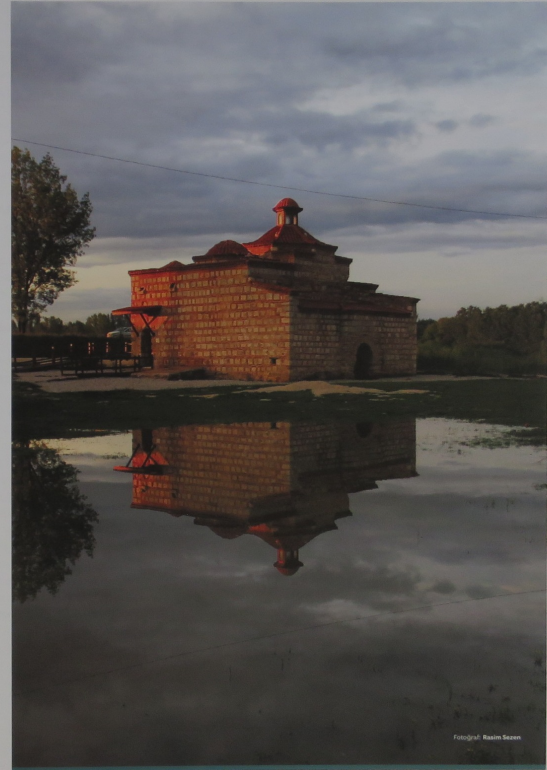
Savaşın şiddeti akşam saatlerine kadar sürmüş ve barbar güçler Romalıları karanlığın çöküşüne kadar katletmeye devam etmiştir. Savaş alanından kurtulabilen Romalı askerler Adrianopolis Kalesi'nin güçlü surları arkasına sığınabilmek için kaçmaya başlamış ve onları kovalayan süvari birlikleri de çok kısa bir süre içinde Adrianopolis Kalesi'nin önüne kadar gelmiştir. Kaçan Romalı askerleri içeri almak için açılan kale kapıları Got ve Alanlar'ın ulaşmasıyla birlikte kapatılmış ve kale savunma durumuna geçmiştir. Surlar dışında kalan Romalı askerlerin hemen hepsi de düşman süvarileri tarafından imha edilmiştir. Şehrin surlarında bulunan Romalı askerler kendi arkadaşlarının yok edilmesini seyretmek zorunda kalmıştır.

Ellerinde önemli kuşatma silahları olmayan Gotlar kısa bir süre şehrin önlerinde kaldıktan sonra batıya yönelmiş ve Balkanların içlerine doğru gitmişlerdir. Böylece Fritigern yüz yılı aşkın bir zaman önce Gotların Romalılara karşı kaybettikleri Naissus Savaşı'nın öcünü almış ve tarihin dönüm noktalarından birine diğer şeflerle birlikte imzasını atmıştır.

Romalılar kendilerinden sayıca çok daha az askeri olan bir orduya yenilmişler ve hatta kendilerinden çok daha küçük olan bu ordu tarafından imha edilmişlerdir. Savaşa katılan Roma ordusunun asker sayısının 60.000 üstünde olduğu, buna karşı Barbar federe güçlerinin 15.000-20.000 civarında olduğu bilinmektedir. Romalıların asker kaybının 40.000 üstünde olduğu bilinirken rakiplerinin kaybının -tam olarak bilinmese de- böyle bir savaş için çok düşük olduğu kanısı yaygındır. Çünkü daha sonraki süreçlerde Gotların yaptığı diğer mücadelelere katılan askeri

güçlerin durumu da bu savaşta çok fazla bir kayba uğramadıklarını göstermektedir. Barbarlar karşısında yenilmez kabul edilen Roma ordusu bu savaş sonucunda üçte ikisinden fazlasını kaybettiği gibi ilk defa bir Roma İmparatoru da savaş meydanında kalmış. Cesedi bile bulunamamıştır. Romalılar bu savaşta en deneyimli asker ve komutanlarının önemli bir bölümünü kaybetmiştir. Bu kayıplar daha sonraki süreçlerde ortaya çıkan Roma ve Got mücadelelerinde etkisini göstermiştir. Romalılar bundan sonraki süreçte de barbarları denetleyemedikleri gibi Gotların ve diğer barbarların varlığını tanımak zorunda kalmışlardır. Bu savaş esnasında Orta Çağ sürecinde oluşan ortamın ve Batı Roma'nın da yıkılışının ilk habercilerinden biri olması açısından da öneme sahiptir. Çünkü gelişen zaman içinde Batı Roma'nın yok edilmesi Gotlar başta olmak üzere barbarlar tarafından gerçekleştirilecekti. 402'de Vizigotların Şefi Alarik İtalya'yı işgal ederek Roma'yı ele geçirecek ve yağmalayacaktır. Hatta kısa bir süreyle de olsa Gotların bir kolu olan Ostrogotlar İtalya'da bir devlet kuracaklardır. Bu süreçte Gotların diğer kolu olan Vizigotlar ise İspanya'da bir başka devlet kurmuşlardır. Bu noktada en ilginç olgulardan biri savaşın geçtiği yer konusudur. Tarihi kayıtlarda tam bir netlikle belirtilmeyen ve Edirne'nin kuzeyi olarak aktarılan bu yer esnasında tartışmaya açıktır. Bazı Batılı tarihçiler bu yeri genel olarak Muratçalı köyünün yani başında bulunan tepe olarak belirtmekteyse de bu çevrede savaşın gelişimine çok da uygun düşen tepeler de mevcuttur. Özellikle şu anda üzerinde Yıldız Tabya'nın kalıntılarının bulunduğu Yıldız Tepe bu savaşın gelişimine çok daha uygun özellikler sergilemektedir. 9 Ağustos 378'de vuku bulan Edirne Savaşı, dünya tarihinin önemli dönüm noktalarından biri olarak tarihte yerini almış ve insanlığın belleğine kazınmıştır. Biz fazla önemsememiş dahi olsak Batılı tarihçiler bu konuya çok önem vermektedir. Bunun kanıtı da bu savaş hakkında yapılan çok sayıdaki yayın ve yazılan kitaptır.

Greuthungi, Alan ve Hun Atlıları
Bir fırtınaya dönüştüler,
Bir yıldırım gibi çakararak
Sarsarak yeryüzünün derinden,
Derinden,
Tarihin akışını
Baştan başa değiştirdiler.

Fotoğraf: Reza Bazen

Araştırma

Gureba Hastahanesi'nde cildiye kliniğinde başladı. Ancak dahiliyeyi istediğinden Haseki Hastahanesi'nin dahiliye kısmına geçti. Burada Âkil Muhtar Bey'in (Özden) asistanı oldu. Aile ocağına dedesi hattat Mehmed Şevki Efendi'nin konağına ateslenen sanatçı yanını tip tahsil sırasında geliştirme imkânına Medresetü'l-hattâtin'de kavuştu. 1916-1923 yıllarında bu sanat yuvasında dönemin ünlü hattatları ile tezhip ve ebrû ustalarını tanıdı. Yeniköylü Nürî Bey'den (Uruguay) tezhip, Necmeddin Efendi'den (Okuy) ebrû dersleri aldı. Niğâsi hattat Hasan Rızâ Efendi'den süls ve neşih yazılarını meşketti. 1923'te Medresetü'l-hattâtin'den tezhip ve ebrû icâzetnâmesi aldı. Yine aynı yıllarda ressam Üsküdarlı Hoca Ali Rıza Bey'in talebeleri arasına girdi. Bu hocasından karakalem ve sulu boya resim yapmayı öğrendi. Onunla birlikte İstanbul'un tarihi köşelerinin resimlerini yapıtılar. Bu arada hekimlik ihtisası ile sanat çalışmaları sürerken dönemın mutasavvıflarından Abdülâziz Mecdi Efendi'nin (Tolun) sohbetlerine katıldı. 1927'de hocası Âkil Muhtar'ın desteğiyle Fransa'ya gitti. Paris'te Pitîe Hastahanesi'nde Marcel Labbé'nin yanında "asistan étranger" oldu ve hekimlik ihtisasını tamamladı. Paris günlerinde hekimlik çalışmaları yanında Bibliothèque Nationale'de Şark Yazmaları Bölümü'nde bulunan eserlerdeki tezhip ve minyatürlerden Türk süslemesinin nâide örneklerini istinsah etti. Ayrıca Türk-İslâm tıbbına ait yazma kitaplar üzerine çalıştı. 1929'da Türkiye'ye döndü. Bu arada üç aylığına Avusturya'ya gitti. Viyana kütüphanelerindeki yazma eserleri inceledi, müzelerdeki Türk eserlerini tesbit etti. 1930'da İstanbul Dârülfünunu Tip Fakültesi'nde akademik hayata geçti, Emrâzî Dahiliyye Kürsüsü'nde tedavi ve farmakodinami müderris muavini oldu. 1933'te gerçekleşen üniversite reformu esasında Tip Tarihi Enstitüsü'nü kurdu. Bu enstitü bünyesinde özellikle Türk-İslâm tip tarihi araştırmalarına yönelik ilmi makalelerin yayımlandığı Türk Tip Tarihi Arşivi dergisini çıkardı; Türk-İslâm tıbbına ilişkin temel kaynaklarının tercüme faaliyetini başlattı. 1939'da profesörlüğe, 1954'te ordinariyüslüğe yükseltildi. 1958-1959 yıllarında Amerika'da misafir profesör olarak bulundu. 1967 yılına kadar Tip Tarihi ve Deontoloji Kürsüsü'nün başkanlığını yaptı, tip tarihi ve deontoloji dersleri verdi. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tip Fakültesi'ne geçti, burada ikinci bir tip tarihi ve deontoloji kürsüsü kurdu.

Süheyl Ünver Kimdir?

Prof. Dr. Ahmed Güner Sayar

17 Şubat 1898'de İstanbul Haseki'de dünyaya geldi. Babası, II. Abdülhamid dönemi Posta ve Telgraf Nezâreti İstanbul Muhâberât-ı Umûmiyye Müdürü Tırnovalı Mustafa Enver Bey, annesi XIX. yüzyılın ünlü hattatlarından Mehmed Şevki Efendi'nin kızı Safiye Rukiye Hanım'dır. İlk ve ortaöğreniminden sonra 1915'te girdiği Mekteb-i Tıbbiyye'yi 1920'de bitirdi. Hekimlik ihtisasına 1921-1923 yılları arasında Yenibağçe'de

Tip tarihi dersleri yanında Türk süslemesi seminerlerini yürüttü. Çeşitli ülkelerde düzenlenen tip tarihi kongrelerine katıldı, tebliğler sundu. 1973'te emekliye ayrıldı. Etkinlik günlerinde çalışmalarını kesintisizle uğratmadın sürdürdü; Tip Tarihi Enstitüsü'ndeki tezhip derslerine ölmüne kadar devam etti. 14 Şubat 1986'da İstanbul'da vefat etti. Kabri, Edirnekapı'da Sakzağacı Mezarlığı'ndadır.

Gıpta edilecek bir çalışma azmiyle engin bir araştırma ufkuına sahip olan Ahmet Süheyl Ünver'in İstanbul Üniversitesi Tip Fakültesi bünyesinde yaptığı tıbbi yayınlarında ağırlık Türk tip tarihi üzerindedir. 1936 yılına kadar gerçekleştirdiği tıbbi neşriyatı dâhil tabâbet konularına aittir. Ancak 1933 sonrasında Türk tip tarihine yönelmiştir. Bu alandaki yayımları iki grupta toplanabilir. İlk grupta ünlü hekimlerin; İbn Sînâ, Sabuncuoğlu Şerefeddin, Hacı Paşa, Hekimbaşı Sâlih b. Nasrullah Efendi gibi şahsiyetlerin hayat hikâyeleri ve tabâbete olan katkıları incelenmiştir. Bilhassa onun son devir hekimleri için Âkil Muhtar Özden'den Esad Raşid Tuksavul'a kadar yazdıkları toplanacak olursa ortaya İbnülemînvârî "Son Asır Türk Hekimleri" başlıklı bir kitap çıkar. İkinci grupta tıbbi kuramlarla ilgili yazıları yer almaktadır. Bir Türk tip tarihinin yazılmaması olması, Süheyl Ünver'i hekimlik öğretimini kapıdığı kurumların tarihçesine ve eğitim biçimlerine dair özgün monografiler yazmaya yöneltmiştir. Yaptığı araştırmalardan sadece Selçuklu dönemi tip tarihi kitap haline gelmiştir. Aynı zamanda bilim ve sanat tarihi üzerine yoğunlaşmış; bilim tarihine dair araştırmalarında önce İstanbul, ardından Anadolu ve Avrupa kütüphanelerinde bulunan yazma eserler üzerinde çalışmıştır. Ünlü astronom Mehmet Fatih Gökmen'in Ünver üzerinde önemli bir etkisi vardır. Bir bilim tarihçisi olarak Selçuklu-Osmanlı alanında tecrübeli ilimlerin gelişimini incelemiştir. Bu alanda dikkate değer eserleri Ali Kuşçu ve İstanbul Rasathanesi'dir. Bu arada başta İstanbul olmak üzere gezdiği her şehir için seyahat defterleri hazırlamış; bu defterleri şahsi intibaları, notlar ve gazete kesikler, fotoğraflar, karakalem ve sulu boya resimleriyle zenginleştirmiştir. El yazması defterlerinde Evliya Çelebi ile Kâzım Çelebi'yi birleştirdiği, onlarda olmayan görsel materyali defterlerine taşıdığı görülmektedir. Süheyl Ünver'in hazırladığı defterlerden sadece Süleymaniye Kütüphanesi'ne vakfettilerinin

sayısı 1150'dir. Bugüne kadar bu defterlerden yirmi kadınının tıpkıbasımı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca konu başlıkları ve kişi adlarına göre düzenlediği defter ve dosyalardan oluşan zengin bir arşiv hazırlamıştır. Arşivinin bilim tarihiyle ilgili kısımlarını İstanbul'da Kandilli Rasathânesi'ne, tarihe alâkalı 400 kadar dosyadan müteşkil arşiviyel sulu boya resimleri Ankara'da Türk Tarih Kurumu'na, şahsi kütüphanesi yanında tip tarihiyle ilgili dosya ve defterlerini İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tip Fakültesi Tip Tarihi Enstitüsü'ne bağışlamıştır. Bunların dışında kız Gülbün Mesara'da tamamlanmış defterler, dosyalar, tezhip, minyatür, kat' örnekleri, sulu boya resimlerle tomlar halinde tasnif edilmemiş zengin bir arşiv daha vardır.

Ünver'in sanata açık cephesi iki damar içerisinde mütalaa edilebilir. Önce bir sanat tarihçisi sıfatıyla Türk süslemesinin her dalı için özgün araştırmalar yapmıştır. Müzehiplerden Baba Nakkaş, Kara Memi; minyatür ustalarından Ressam Levni, Ressam Nakış; hattatlardan Ahmed Karahışarî ve Mehmed Refi Efendi'ye dair neşriyat bu cümledendir. İkinci olarak Ünver fitri istedadının itici gücüyle zevkiselim sahibi bir sanatkârdır; usta bir müzehip, ressam ve şairdir. Hem bu sanat dallarının İstanbul'dan gelen çizgiyerinin Cumhuriyet Türkiye'sinde devamına yardımcı olmuş hem de Cumhuriyet'e intikal etmeden tıkmış bazı sanat dallarının ihyasını gerçekleştirmiştir. 1940'lara doğru önce Güzel Sanatlar Akademisi'nde başlattığı, daha sonra Topkapı Sarayı Nakışhânesi'nde ve İstanbul Üniversitesi bünyesinde devam ettirdiği Türk süslemesi kurslarında öğrenciler yetiştirmiştir. Bir kültür tarihçisi olarak bilhassa Türkiye'de tıbbi folklorun kurucusu, araştırmacısı ve uygulayıcısıdır. Fâth Sultan Mehmed dönemi İstanbul'unfandan başlamak üzere Selçuklu-Osmanlı Türk coğrafyasının tarihi her köşe taş, mezarlık, cami, mescid, namazgâh, hamam, çeşme, sebil, konak, ev, bütün bunlar Ünver'in üzerine eğildiği araştırma konularıdır. Osmanlı asırlarına damgasını vuran tasavvufî akımlarla bunların temsilcileri, tekke âdâb ve erkânı yanında dergâhlarda kullanılan eşyalar üzerine sosyal tarihimizin karanlıkları içinde kalmış köşelerine de yayınlarıyla ışık tutmuştur. Akiselinin rehberliğinde ilmi çalışmalarını sürdürürken aynı zamanda kalp cephesini de tezyin etmiştir. Abdülâziz Mecdi Efendi'den aldığı ışıkla tasavvuf terbiyesine yönelmiştir. Onun bu vadedike

gayretini gösterir izleri çoşku dolu şiirlerinde bulmak mümkündür. Ayrıca bu kültürü tezhip, minyatür ve sulu boya resimlerine görmek mümkündür.

Ünver'in düşünce dünyasında ve aksiyonda İstanbul'a özel bir önem atfedtiği görülmektedir. Hazırladığı defterlerden onlarca, makale ve gazete yazılarının yüzlerce İstanbul'a atılır. Sadece kitap ve risalelerden oluşan İstanbul yazılan beş cilt halinde İstanbul Risaleleri adıyla yayımlanmıştır. Bilhassa günümüzde her biri belgesel değerinde sulu boya resimleriyle İstanbul'da yok edilmiş tarihi mekânların varlığını insanları haberdar etmiştir. Bu sulu boya resimlerden 240 tanesi üç nefis albüm halinde A. Süheyl Ünver'in İstanbul'u, Sevdiğim İstanbul, İstanbul'dan Bir Demet başlıklı İstanbul Belediyesi tarafından neşredilmiştir. İstanbul'un önemini Ünver şu sözlerle dile getirmektedir: "İstanbul bütün Türk tarihinin, Türk coğrafyasının bir kerki, bir hulâsası ve bir tecellisi olmuştur." Türk kültür bereketinin bu topraklardaki bekasına sönmeyen bir imanla bağlı, bu imanla eserler vermiş olan Ünver müteşebbatının aydınlığında müstesna bir kerkiptir. Akiselim, kalbiselim ve zevkiselim damarlarını başarıyla bir kerkiye dönüştürmesi tasavvuf neşvesinden kaynaklanmaktadır. Gönlünü aklıyla birleştirmesi en belirgin çizgilerini tasavvufi şiirlerinde, tezhip, minyatür ve sulu boya resimleriyle dışarıya aksettiren bilim ve sanat eserlerine taşıdığı gönül ve akıl birlikteliğini de İstanbul efendiliğiyle temsil etmiştir.

Eserleri: Ahmet Süheyl Ünver; altmış yılı aşan telif hayatı boyunca başta tıp olmak üzere çoşku bilim, kültür ve sanat tarihine dair 2000'e yakın kitap, makale, tebliğ, ansiklopedi maddesi, gazete yazısı kaleme almıştır. Osman Nuri Ergin (I-II, İstanbul 1941-1952), Gönül Özdemir (1970, 1972), Aykut Kazancıgil ve Vural Solok (1973, 1981), Cevat Yalın (1985) Ünver'in bibliyografyası üzerine çalışmış, son olarak Gülbün Mesara, Aykut Kazancıgil ve A. Güner Sayar etrafı bir araştırma gerçekleştirerek Ünver'e ait 1886 neşir tesbit etmiştir (bk. bibli). Ayrıca tarzı kadim üzerine tasavvufi neşve ile yazdığı şiirleri toplanacak olursa ortaya bir "Divançe-i Süheylî" çıkacaktır. Süheyl Ünver'in belli başlı eserleri şunlardır: Uygurlarda Tababet: VIII-XIV. Asırlar (İstanbul 1936), Tıp Tarihi: Tarihten Evvelki Zamanlardan İslâm Tababetine Kadar (İstanbul 1938, I. cilt; müellif daha

sonra bu eserin özetiyle birlikte İslâm sonrası dönemi de yazmıştır. Tıp Tarihi: Tarihten Evvelki Zamanlardan İslâm Tababetine ve İslâm Tababetinden XX. Asra Kadar, İstanbul 1943, I. ciltte 1-2. kısımlar), Selçuk Tababeti: XI-XIV. Asırlar (Ankara 1940); Umumi Tıp Tarihi: Bazı Resimler ve Vesikalar (İstanbul 1943); İlim ve Sanat Bakımından Fatih Devri Albümü (İstanbul 1945); Fatih'in Oğlu Bayezid'in Su Yolu Haritası Dolayısıyla 140 Sene Önceki İstanbul (İstanbul 1945); Bursa'da Fâthî'nin Oğulları Mustafa ve Sultan Cem ve Türbeleri (Bursa 1946, Mehmet Zeki Pakalın ile birlikte); İstanbul Üniversitesi Tarihine Başlangıç: Fatih Külliyesi ve Zamanı İlim Hayatı (İstanbul 1946); İlim ve Sanat Bakımından Fatih Devri Notları (İstanbul 1947); Türk Pozitif İlimler Tarihinden Bir Bahis Ali Kuşçu: Hayatı ve Eserleri (İstanbul 1948); Türkiye'de Çiçek Aşısı ve Tarihi (İstanbul 1948); Ressaam Levni: Hayatı ve Eserleri (Ankara 1949; İstanbul 1951); Hekimbaşı ve Hattat Kâtipinde Mehmed Refi Hayatı ve Eserleri (İstanbul 1950); Fatih Devri Yemlekleri (İstanbul 1952); Türk Yazı Çeşitleri ve Faideli Bazı Bilgiler (İstanbul 1953); İstanbul'da Sahabe Kabirleri (İstanbul 1953); Hekim Konyalı Hacı Paşa: Hayatı ve Eserleri (İstanbul 1953); İbni Sina: Hayatı ve Eserleri Hakkında Çalışmalar (İstanbul 1955); Fatih Devri Saray Nakışhanesi ve Baba Nakkaş Çalışmaları (İstanbul 1958); Geçmiş Yüzyıllarda Kıyafet Resimlerimiz (Ankara 1958); Hattat Ali Bin Hilâl: Hayatı ve Yazıları (İstanbul 1958, Ar. trc. Muhammed Behcet el-Eserî - Aziz Sâmî, el-fa'la'ül-Bağdâdi: E. Ali b. Hilâl el-meşhûr bi'bnî'l-Bevvâh, Bağdat 1377/1958); Türk Farmakoloji Tarihi: Tenzu Kursları (İstanbul 1960); Tıp Tarihimiz Yıllığı I (İstanbul 1966); Tarihte Ebelere ve Doğum Tarihimiz (İstanbul 1967); İstanbul Rasathanesi (Ankara 1969, 1985); Türk Eczacılar Tarihinine Bir Nazar (İzmir 1971); Kırk Ambar (Ankara 1972); İstanbul'un Mutlu Askerleri ve Şehit Olanları (Ankara 1976); Türk Oyma Sanatı Kati (Ankara 1980, nşr. Gülbün Mesara, Ankara 1991); Yahya Kemal'in Dünyası (İstanbul 1980); Tıp Tarihimiz Yıllığı II (İstanbul 1983); İstanbul Risaleleri (haz. İsmail Kara, I-V, İstanbul 1995-1996; İstanbul Belediyesi tarafından yayımlanan bu eserde Süheyl Ünver'in daha önce çıkan İstanbul'da ilgili yirmi dokuz yazısı bir araya getirilmiştir); Fatih'in Defteri (haz. İsmail Kara-Salih Pulcu, İstanbul 1996); Sevdiğim İstanbul (haz. İsmail Kara, İstanbul 1996, İstanbul'u konu alan sulu boya resim albümü); A. Süheyl Ünver'in İstanbul'u (haz. İsmail Kara,

İstanbul 1997, Ünver'in İstanbul'la ilgili karakalem ve sulu boya resimlerini toplayan albüm); Bir Ramazan Binbir İstanbul (haz. İsmail Kara, İstanbul 1997); The Turkish Rose (İstanbul 1999, Gülbün Mesara ile birlikte); Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver'in Defterlerinde Sivas ve Divriği (haz. Mine Esiner Özen, [yy.], 2004 [İstanbul]); Güzelimname İbrahimîğe Mahallesi (ed. İsmail Kara, [yy.], 2006 [İstanbul]); Süheyl Ünver'in Konya Defterleri (haz. Gülbün Mesara-Mine Esiner Özen, İstanbul 2006); Türk Süsleme Sanatçılarının Müzehepler (haz. Gülbün Mesara-Aykut Kazancıgil, İstanbul 2007); Türk Süsleme Sanatları (haz. Gülbün Mesara-Aykut Kazancıgil, II, İstanbul 2010); Göklerle Yazı Yazma Sanatı Mahya (yönetmen Ömer Faruk Şerifoğlu; metinler İsmail Kara v.dğr.; çev. Güney Ongun, İstanbul 2010); Ord. Prof.

BİBLİYOGRAFYA

Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver'in Defter ve Dosyalarında Kocaali-İzmit-Gezbe (haz. Ahmet Nezih Galitekin, İstanbul 2010, s. 9-15; Ekrem Kadri Unat, Ord. Prof. Dr. Ahmed Süheyl Ünver: 1898-1986, İstanbul 1986; Aykut Kazancıgil v.dğr., A. Süheyl Ünver Bibliyografyası, İstanbul 1998; Ahmet Güner Sayar, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Portre Denemeleri, İstanbul 2000, s. 84-122; a.m.İf., A. Süheyl Ünver: Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri, İstanbul 2004; a.m.İf., "Süheyl Ünver ve Ebru Sanatımız", Türklerin Ebru Sanatı (ed. Hikmet Barutçugül), Ankara 2007, s. 171-179; a.m.İf., "Tanıdığım Süheyl Ünver", Bütün Dünya 2000, sy. 9, İstanbul 2001, s. 23-27; a.m.İf., "Süheyl Ünver'in İstanbul'un Fethine Gösterdiği Hassasiyet", KAM, XXXI/2 (2003), s. 50-54; a.m.İf., "2000'li Yılların Süheyl Ünver'i", Muradiye, sy. 15,

Dr. A. Süheyl Ünver'in Defter ve Dosyalarında Kocaali-İzmit-Gezbe (haz. Ahmet Nezih Galitekin, Kocaali 2010); Süheyl Ünver'in Bursa Defterleri (haz. Gülbün Mesara-Mine Esiner Özen, Bursa 2010). A. Süheyl Ünver'in bazı neşirleri de vardır: Nizâmî-i Arûzî, Tıp İlimi ve Meşhur Hekimlerin Mahareti (İstanbul 1936, Çehâr Maşâle'nin dördüncü makalesinin Abdülbaki Gölpinarlı tarafından yapılan Türkçe tercümesi ve Ünver'in değerlendirmelerini içermektedir); Sabuncuoğlu Şerefeddin, Kitabü'l-Cerrahiye ilhâniye (İstanbul 1939); Rifat Osman, Edirne Sarayı (Ankara 1957); Abdülvehhâb es-Sâbüni, Mevlâna'dan Hatıralar: Sevâkıb-ı Menâkıb (trc. Mesnevihan Mahmud Dede, İstanbul 1973); Rifat Osman, Dr. Rifat Osman'a Göre Edirne Evleri ve Konaqları (İstanbul 1976).

Ankara 2008, s. 42-43; Gülbün Mesara, "A. Süheyl Ünver'in Medresetü'l-Hattatın Hatıraları", Bir Fotoğrafın Aynasında İstanbul'un Meşhur Hattatları, İstanbul 2010, s. 23-45; a.m.İf., "Babam Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver", Antika, sy. 13, İstanbul 1986, s. 17-18; a.m.İf., "A. Süheyl Ünver'in Medresetü'l-Hattatın Yılları ve Ötesi", Antik Dekor, sy. 17, İstanbul 1992, s. 60-64; a.m.İf., "Bilim, Kültür ve Sanata Adanmış Bir Yaşam İçinde Babam A. Süheyl Ünver", Bütün Dünya 2000, sy. 9 (2001), s. 16-22; a.m.İf., "Kızının Gözünden Ordinaryüs Prof. Dr. Süheyl Ünver: Türk İlim, Kültür ve Sanatında Sönmeyen Işık", Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi, sy. 6, İstanbul 2008, s. 98-102; a.m.İf., "Ahmet Süheyl Ünver'in Kız Olmak", Muradiye, sy. 20 (2009), s. 34-49; Bahri Ata, "Ord. Prof. Dr. Ahmed Süheyl Ünver'in Kültür Tarihiğine Bir Bakış (1898-1986)", Ty, sy. 281 (2011), s. 201-203.

Edirne Prensesi

Haluk Kayrı

Arıştırma

olan sarayda ikamet etti. Sarayda bu genç dulun etrafına birtakım genç ve güzel kadınlar, asilzade delikanlılar toplandı. Bu delikanlılar içinde Theodore Branas da bulunuyordu. Agnes ile Theodore, her ikisi de mağlup olan firkanın mensuplarındandı. Henüz pek genç oldukları hâlde her ikisi gelişmelerden aynı surette müteessir olmuşlardı. Aynı hatırat, bu iki genci birbirine yaklaştırmış olduğu gibisinin de iktidarda bulunanlara karşı yüreklinden bir kin ve garez mevcuttu. Bu durum Agnes ile Theodore arasında bir samimiyet ortaya getirdi. Bizans'ın 1193 senesindeki hâlini tasvir eden bir yazar, bu iki gençten bahsederken haklarında bazı şayiaların olduğunu kayıt ederek: "Bunlar arasında tatlı konuşmalar, aşıkane oynasınlar mevcut olduğu rivayet ediliyor idi." demiştir. Saray erkânî ile dönemin ileri gelenleri tarafından Theodore ile Fransa Krallığı'nın kız kardeşi ve eski Bizans İmparatoriçesi Agnes arasında münasebet olduğu bilinirdi. Ne care ki Theodore, Agnes ile resmen izdivaca teşebbüs etse o zamanın geleneklerine göre kadının bütün servetini, tahsisatını feda etmesi gerekirdi. Başlarda gizli tutulmuş olan bu münasebet git gide açıklaşmaya başladı. 1196 senesinde damarlarındaki ihtilali kanı haretini kaybetmemiş Theodore Branas-Agnes'in aşığı-İmparator aleyhine hareket eden bir komiteye dâhil oldu. İmparator indirildi. Yerine biraderi III. Aleksios Angelos getirildi. Agnes, o devirde İmparatoriçe Euphrosyne Doukaina Kamatera'nın yanında oldukça karantikali kalırsa da aşğının himayesi sayesinde yine iktidar mevkiinde idi. Theodore Branas, bir aralık Trakya Valiliğini tayin olmuş; Bulgarlara ve Ulahlara karşı yapılan savaşta Bizans ordusunu kumanda etmiş. Agnes, mesut ve gönlü rahat olduğu hâlde aşğının kendisinden uzak bulunmasından endişe duymaya başlamıştı. Dördüncü Haçlı Seferi bu zamana tesadüf idi. Mahpus olan imparatorun oğlu Avrupa'yı dolaşarak Haçlı ordusunu şarka doğru hareketinden evvel babası lehine çalışmıştı. Haçlı ordusunun ileri gelenleri İstanbul'a geldiği zaman İmparator III. Aleksios'u tahtından indirmişler, yerine tekrar III. Aleksios Angelos'ı geçirmişlerdi. İmparator II. Aleksios Angelos ile oğlu İstanbul civarındaki karargâhlarında

Fransa Krallığı VII. Louis'in kızı ve II. Philippe Augustus'un kızkardeşi "Agnes" Paris'te 1171 senesinde doğmuştu. 1179'ta henüz 8 yaşında olduğu hâlde İstanbul'a seyahat etti. Henüz çocuk olan prensesin bu seyahatinin amacı, o zaman Bizans İmparatoru olan Manuel Komnenos'un oğlu Aleksios ile evlenmekti. Bu izdivaç, 1180 senesinin Mart ayında o zaman kilise olan Ayasofya'da icra edildi. Bu izdivacı müteakip İmparator vefat edince Bizans tahtına 14 yaşında olan Aleksios ile 9 yaşında bir imparatoriçe geçti. Bu iki çocuğun iktidarı zamanında Bizans'ın her tarafında ihtilaller ortaya çıktı. Millî Rum Fırkası, vefat eden İmparator Manuel'in amcazadesi I. Andronikos Komnenos'u yardıma çağırdı. Andronikos, İmparator Manuel zamanında ihtilali olmakla bilinmekte olup o dönem İmparator tarafından İstanbul'dan kovulmuş, affedilmesi sonrasında İstanbul'a döndüğünde de Manuel kendisine kötü davranmıştı. Andronikos, Manuel'in vefatından bir süre sonra oğlunu yani 14 yaşında bulunan genç imparatoru katlederek taht ve tacına varis olmuş, 12 yaşında olan İmparatoriçe Agnes ile 1183'te, kendisi 60 yaşında olduğu hâlde evlenmiştir. Bu ihtilali, diğer bir ihtilal takip etti ve Andronikos'un müddet-i hükümeti de çok devam etmedi. 1185'te Bizans İmparatorluğu, II. Isaakios Angelos sayesinde bu imparatorдан kurtuldu. Agnes, iki sene İstanbul sarayında ve Boğaziçi'ndeki köşklere muhteşem bir hayat geçirdikten sonra 62 yaşında olan eşinin de ortadan kaldırılmasıyla 14 yaşında bûsbütün serbest kaldı. II. Isaakios Angelos, Bizans tahtına yerleşti. İstanbul sokaklarında devam eden karşılıklı yatıştı. Agnes ise o zaman dul imparatoriçelerin ikametgâhına mahsus

her gün, Haçlı Ordusu erkânında olan şövalyeleri ziyarete gittikleri gibi şövalyelerde saraya imparatoru ziyarete geliyorlardı. Bizans ahali ise her ne surette olursa olsun bir imparatorun değişmesinden az çok memnun oldukları için II. Isaakios Angelos'un tekrar imparatorluk makamına getirmeleri sebebiyle şövalyelere dilgîr (gücenik, kirgin) olmamışlardı. Agnes ise gerek kendiliğinden gerek aşığı itibarıyla o zaman yeniden iktidara gelen devrin ricalinin düşmanıydı. Bir yazının beyanına göre o vakit İstanbul'da Haçlı şövalyelerinden Fransızlar, burada kralların bir kız kardeşi olduğunu, bir müddet Bizans İmparatoriçeliğinde bulunduğunu hatırlamışlar; sorup soruşturmuşlardı. Vakia kendilerine Agnes'in nerede ikamet ettiği ve nasıl hayat geçirdiği söylenmiş ise de Agnes önce bu şövalyelerle görüşmek istememiş ve hatta Fransızca bilmediğini, unuttuğunu, Fransa'yı akıldan çıkardığını bildirmişti. Agnes'in bu tarz hareketi Fransız şövalyelerinin İmparator II. Isaakios Angelos'u hapisten çıkarıp iktidara getirmeleri sebebiyle onlara karşı bir kırılma, gücenme olarak telakki olunabilir. İmparatoriçe Agnes, ilk başlarda Fransız şövalyelerinin hiçbirisi ile görüşmemiş ise de içlerinden Kont Louis ile aralarında bir mülakat, bir münasebet meydana gelmiştir. Agnes, Kont Louis ile birkaç kere mülakat ettikten sonra büyük bir düşünce değışimine uğramış. Belki Fransa'dan sekiz yaşında olan ayırlmış ise de Haçlıları o zaman meklemektini hatırlamış, nasıl olsa kan çekmiş, şövalyeler tarafından Fransa'ya dair söylenen sözler bu kadın üzerinde büyük bir tesir bırakmıştır. Yahut Fransa şövalyelerinin âdabını, lisasını, âdetini kendisine pek yakın gördüğü; onların sözlerini, rivayetlerini ve sadakatlerini ruhuna daha ziyade uygun bulduğu için onceleri çekingen davranmış, daha sonra tavırını değışirmiştir. İhtimali var ki Agnes daha başka türlü düşünmüş, maddi ve hakiki menfaati için farklı bir siyaset uygulamaya karar vermişti. Bu da aşığı Theodore Branas'ı kurtarmak siyaseti. İmparator II. Isaakios Angelos ile arası pek açık olan Theodore Branas, Fransa şövalyelerinin aracılığı sayesinde imparatora yakın olmaya başladı. Aralarındaki husumet sora erdi. Theodore Branas, Bizansın mühterem bir ailesine mensup olduğu gibi bir prenses ile münasebeti de kendisini en yüksek tabakalarda bulunduruyordu. Şövalyeler ile Branas birbirini tanımak ve birbirlerine

karşılıklı hizmette bulunmak ihtiyacını görmüşler. İmparator II. Isaakios Angelos ise kendisinin tekrar taht ve taca erişmesine sebep olmuş olan şövalyeleri değışini yapmak ve onların habiri için şövalyelerle dostluğu bulunan bir Rum asilzadesini affetmek lazım geldiğini anlamıştı. İstanbul'da sükün ve asayiş sağlandıktan sonra İmparator II. Isaakios Angelos'un oğlu IV. Aleksios Angelos ile birlikte bazı şövalyeler Bizans İmparatorluğu vilayetlerinde huzur ve sükûnu sağlamak için seyahate çıkmışlar ve 1203 senesi Kasım ayının on birinde İstanbul'a dönmüşlerdi. Yazaların kayıt ve ifadesine göre şövalyeler teftişten döndüklerinde İstanbul'da pek parlak bir resmî karşılama görmüşler. Bu sırada Agnes 33 yaşında idi. Kendindeki inkişâp ruhu da başka bir safhaya girmişti. Fransız şövalyelerini gördükçe onlarda çocukluğunun bütün hatıratını, ailesini hatırlıyor; onlara karşı damarlarındaki kanın galeyana çıktığını hissediyordu. Şövalyeler arasında bulunan Baodouin (Konstantinopolis) I. Baodouin, İstanbul'da kurulan Latin İmparatorluğu'nun ilk imparatoru. IX. Baodouin olarak Flandre Kontu, VI. Baodouin olarak Hainaut Kontu) ile Flandreli Henri, (Hainaut Kontu V. Baodouin ile Alzas Kontu I. Filip'in kız kardeşi Flandre Kontesi I. Margaret'in) oğullarıydı. Alzas Kontu I. Filip ise İstanbul İmparatoruyla kendi izdivacını müzakere etmiş ve kararlaştırmış olan zat idi. Baodouin'in zevcesi Marie de Champagne, Agnes'in büyük ablasının kızı ve bunlarla birlikte olan Kont ise diğer kız kardeşinin oğluydu. Bütün bu şövalyeler gerek krallarını gözeterek ve gerek şövalyeli âdâb ve merasimine riayet ederek krallarının kız kardeşine yani Agnes'e karşı hürmet ediyorlardı. İstanbul'da huzur ve asayiş çok devam edemedi. İmparator II. Isaakios Angelos akilî bir adam olmadığı için genel idarede başarılı olamadı. Biraz zaman geçince kibirlenmeye kapıldı. Şövalyelerin kararğâhına giderek onları ziyarete etmekten ve şövalyeler ile yaptığı anlaşma hükümlerine riayetden de vazgeçti. İmparatorun bu hareketi etrafında da siralet etti ve Rumlarla Fransızlar arasında bir huzursuzluk peyda oldu. Bu sırada sarayda bir ihtilal oldu. İmparator II. Isaakios Angelos tekrar tahtından indirildi. Yerine V. Aleksios Dukas namında bir müteğallib (zorca) hükümdar oldu. İhtilal esnasında İmparator II. Isaakios Angelos katledildiği gibi yine hükümdar mevkîinden

emin olmak için II. Isaakios Angelos'un oğlu IV. Aleksios Angelos'u boğdurdu. İmparator II. Isaakios Angelos ve oğlu IV. Aleksios Angelos'un katledilmesi, Fransızlarla Rumlar arasında hâsıl olmuş olan husumet ve nefreti yatıştıramadı. Hükümet zayıf ve ihtilalcı olduğu için asayiş sağlayamıyor, hemen her gün karada ve denizde Rumlarla Fransızlar arasında bir kavga kopuyordu. Bahara kadar birkaç ay böyle devam etti. Baharda 1204 senesi Nisan ayının on ikisinde Haçlılar İstanbul'u birkaç hücumdan sonra zapt ettiler.

Birkaç gün İstanbul içinde yangınlar ve yağmurlar devam etti. Nihayet Montferrati Boniface'nin himmetiyle saray ve saraya sığınmış olan kadınlar şövalyelere teslim oldu. Bunların arasında katledilen İmparator II. Isaakios Angelos'un eşi İmparatoriçe Margaret -Macaristan Kralı'nın kız kardeşi-, İmparatoriçe Agnes, -Fransa Kralı'nın kız kardeşi- bulunuyordu. Marki Boniface, İmparator II. Isaakios Angelos'un hayatında İmparatoriçe Margaret'e karşı bir meyil ve muhabbet hâsıl etmiş idi. Memelette biraz sükün olunca Marki Boniface, İmparatoriçe Margaret ile izdivaç etmiştir. Şövalyelerden I. Baodouin İmparator ilan olundu. Bundan sonra İmparatoriçe Agnes'in baht ve talihi başka bir renk gösterdi. O vakte kadar, Agnes ile Theodore Branas arasındaki münasebet gayrimişru bir şekilde kalmıştı. İmparator I. Baodouin yaptığı yardım ve himayesiyle izdivaç hakkındaki engelleri bertaraf eyledi, Agnes ile Theodore Branas'ın resmen izdivacı 1205 senesinde oldu. Theodore Branas, zaten Fransızlarla anlaşmış iken bu izdivaç üzerine tamamıyla onlara katilip sadık kaldı. İmparator, Theodore Branas'a İstanbul civarında bir valilik verdi. 1206'da ise İmparatorluk üzerine Bulgar Kralı'nın Kaloyan saldırısı gerçekleşti. Bazı Rumlar, Latinlerin boyunduruğu altından kurtulmak için el altından Bulgar Kralı'na müracaat etmişlerdi. Bulgar kralı Kaloyan ise öyle bir vahşiyane saldırı ki ne tesadüf ettiyse yakıp yıktı. Dost düşman varlığını fark etti. Rast geleni kılcaktan geçirdi. İmparator I. Baodouin, Edirne yakınlarında esir düştü. Bulgar Kralı, I. Baodouin'i katletti. Theodore Branas'ta askeriyeye Bulgarlar tarafından kuşatılmış ise de kuşatma hattını yapıp, asil ordu ile birleşerek İstanbul'a doğru çekilmeyi başardı. Tam bu sırada Edirne'den, Bulgar ordusunda bulunan Rumlardan gizli bir haber gelmişti. Rumlar, Latinlere karşı Bulgarlarla birleşmiş ve onlarla birlikte harp etmişlerdi. Fakat Bulgarlardan ayrılarak

Frenklerle birleşmeyi tercih ediyorlardı. Bunu da gizlice Theodore Branas'a bildirdiler. Theodore Branas aslen Edirneli olduğu için hemşerileri sıfatıyla ona itimat gösterdikleri gibi aynı zamanda Edirne Prenslüğünü de kendisine teklif ediyorlardı. İmparator I. Baodouin'in katledilmesi üzerine biraderi Flandreli Henri İmparator ilan olunmuştu. Theodore Branas'ın Frenklerle münasebeti pek koyu olduğu için Rumların teklifini yeni imparatora kabul ettireceği ümit olunuyordu. Theodore Branas, ümit ettiği gibi, teklifi Frenklere kabul ettirdi. Latinler ile Rumlar arasında bir anlaşma yapıldı. Bunun üzerine Latinler ile Rumlar birlikte Bulgarlara karşı savaştı. Bu anlaşmanın yapılmasında Theodore Branas ile eşi Agnes'in pek büyük tesiri ve hizmeti olmuştur. Böylece Theodore Branas da Edirne ve havalisi Prensi unvanını elde etti. Rumların kendisinden ayrılıp Latinlerle birleşmesine pek canı sıkılan olan Bulgar Kralı Kaloyan, şiddetle kâh Edirne kâh Dimetoka onlerinde görünerek savaşmış ise de İmparatorluk'un orduları yetiştirerek Bulgar Kralı'nı def etmiştir. Kaloyan 1207 senesinde vefat etmiş ve bundan sonra yapılan Bulgar saldırıları püskürtülmüştür. Agnes, Edirne Prensesi sıfatıyla 1208'de Edirne'ye gelerek burada ikamet etmiş; bir taraftan savaştan dolayı oluşan haraplığı ve sefaleti gidermeye, diğer taraftan Rumlarla Frenkler arasındaki dostluğu artmasına çalışmıştır. Edirne Prensesi Agnes'in senelerce Edirne'de bahtiyarane ömür sürmüş olduğunu müverrihler tahmin ediyorlar. 1219 senesinde kızını bir Fransız asilzade ile evlendirmişti. Bu Fransız asilzade hem âlim hem diplomattı. 1217 senesinde Fransa'dan İstanbul'a gelmiş ve orada pek az zamanda büyük bir servete sahip olmuş. Agnes, kızının izdivacından az zaman sonra 1220 senesinde Edirne'de vefat etti. Edimelliler Agnes'e karşı pek büyük bir şükran hissediyorlardı. Bu his ile İstanbul İmparatoru'na ve Frenklere bağlı bulunuyorlardı. 1224 senesinde Edirne Rumları yine Frenklerle alakayı kesmeye teşebbüs etmişler ve İstanbul'a karşı isyan ederek Teselya Rumlarına itihak etmişlerdir. Theodore Branas da bu sırada vefat etmiştir.

Kaynak:

Servet-i Fünun, C. 45, Nu: 1147,
16 Mayıs 1329 (29 Mayıs 1913),
s. 57-62.

Araştırma

Balkan Savaşlarında Edirne

Öğr. Gör. Hakan Akıncı

I. Balkan Savaşı (8 Ekim 1912-30 Mayıs 1913) Rusya'nın etkisiyle Osmanlı İmparatorluğu'nu Balkanlardan atmak ve topraklarını paylaşmak isteyen Bulgar, Sırp, Yunan ve Karadağ Krallıklarınca Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan edilmesiyle başlamış, Osmanlı İmparatorluğu açısından ağır kayıplarla son bulmuştur. Savaşta hazırlıksız yakalanan Osmanlı İmparatorluğu, ağır kayıplar vermek suretiyle yüz yıllardır yaşadığı Balkan topraklarını tanımayan acılarla kaybetmiş, hunharca işlenen soykırım ve katliamlara maruz kalmıştır. Hatta ve hatta 1361'de fethettiği "Serhattaki Payitaht Edirne"yi kaybetmiş olmanın verdiği psikolojik çöküntü, tanımayan acıların yaşanmasına neden oluyordu. Nihayetinde Bulgar Krallığı'nın fazla toprak almasını hazmedemeyen diğer Balkan krallıklarının (Yunan, Sırp, Karadağ ve Romanya) Bulgaristan'a savaş ilan etmesiyle başlayan II. Balkan Savaşı, kaybettığımız Edirne ve Kırklareli illerini geri almamıza fırsat sağladı.

Batıdaki topraklarını kaybetme tehlikesi yaşayan Bulgar Krallığı doğudaki askeri birliklerini batıya kaydırması sonucunda büyük bir direnişle karşılaşmadan Edirne ve Kırklareli illeri geri alındı. Yaklaşık olarak günümüz sınırları çizilmiş oldu. Balkan Savaşları neticesinde asırlardır Balkan yarımadasında yaşayan Müslümanlar büyük katliamlara, soykırımlara maruz kaldılar. Bizler bu acıların günleri yaşayan, duyan ve bizlere aktarmak gayretinde olan yazarlarımız sayesinde (Hafız Rakım Yüzden, Dağdevirenzade Mustafa Şevket Bey) günümüzün yaşananları hakkında bilgi sahibi oluyoruz. Balkan Türklerinin acılarını, maruz kaldıkları soykırımı gün ve gün bizlere aktaran Hafız Rakım Ertür, savaşın en can alıcı anını şu cümlelerde özetler:

"27 Mart'ta Bulgar Kralı Ferdinand, Hıristiyan halkın coşkun gösterileri arasında Edirne'ye girmiştir. Aynı gün öğleden sonra Saraçhane başında onuruna

pariak bir askeri tören düzenlenen Kral, törenden sonra Şükrü Paşa'yı yanına çağırarak kılıcını kendisine geri verdi. 28 Mart'ta generallerle Müstahkem Mevki komutanı ve kurmayı ve istihkâm komutanı arabalarla Kadıköy'üne götürülmüş ve oradan trenle Sofya'ya nakledilmişti. Öteki subayların bir kısmı Karaağaç'ta, bir kısmı da Yanıkkışla'da toplanmışlardı. Maraş bölgesinde Sırlara teslim olmuş bulunan tutsaklar, çok iyi ve insanca muamele görmüşlerdi. Sırlar Türk tutsakları Sırbistan'a götürmek istiyorlardı. Fakat Bulgarlar buna izin vermemişler ve onların ellerindeki tutsakları da alarak Karaağaç'a getirmişlerdi. Gerek Yanıkkışla'da gerek Karaağaç'ta toplanan subaylar, ertesi gün (29 Mart) Kadıköy İstasyonu'na nakledilmişler, oradan trenle Filibe ve Sofya'ya sevk edilmişlerdi.

Tutsak Türk erleri ise daha sonra Bulgaristan içerisine nakledilmek üzere Tunca Nehri üzerindeki Sarayicinde toplanmışlardı. On binlerce kişinin çiplak ve bataklık olan bu adada bir ay süre aç ve çiplak hâlde kalması, bunların içinde birçoğunun ölmesine neden olmuştu. Öyle ki tutsaklığın birinci günü burada beş ere bir ekme, ikinci günü dört ere bir ekme; üç, dört, beş ve altıncı günleri iki ere bir ekme ve ancak bundan sonra her ere bir ekme ve başka yiyecekler verilmiştir. Bu yüzden buradaki erler, ilk günlerde ağaç kabuklarını kemirerek açlıklarını gidermeye çalışmışlardı. Koler, dizanteri vs. buluşları hastalıklara karşı başlangıçta hiçbir önlem alınmadığından ancak bunların elbiseleri parça parça, çoğunun ayakları çiplak olduğundan her gün yüzlerceyi kuvanarak ölmekte ve cesetleri günlerce açığta kalmakta idi. Böylece yavaş yavaş erimekte olan Edirne'nin kahraman savunucuları Nisan 1913 başlarında geri kalan çilelerini yâd ellerde doldurmak üzere

Bulgaristan içinde hazırlanan tutsak kamplarına, küçük kafiler halinde ve yaya olarak hareket ediyorlardı. Böylece Edirne Kalesi çevresindeki 5-6 ay süren kanlı ve çetin muharebelerin son perdesi de kapanıyordu."

Acı dolu o günlerle ilgili Emekli Öğretmen İ. Hakkı Soyyanmaz ise "Destan-ı Edirne" isimli eserinde şunları aktarır bizlere: "1913 yılı Mart ayı düzeninde Edirne'ye girdi. Edirne'de Şükrü Paşa esir oldu. Kılıcı alan Bulgar hemen geri verdi. Yerli Rum, Bulgar ve Ermeniler Ruza ve Dilaver Beyleri Şükrü Paşa'nın kolu oldukları için Bulgarlara şikâyet ettiler. Bunların sonucunda Şükrü Paşa esir oldu, Ressam Ruza Bey şehit edildi, Dilaver Bey'inse kemikleri kırıldı. Bulgar askeri Edirne'ye girince yollarda gördüğünü vurup devirdi, saldırmaya başladı kızı karyıya. Zorla evlere girmeler, gasplar ve tecavüzler başladı. Kundaktaki bebekler havaya atılarak süngüye geçirdi. Su şebekesinin zehirlenmesinden su temini kuylardan sağlanıyordu lakin kuylar tecavüz edilerek kiretilmiş kadınların cesetlerinden doluydu. Bu yüzden su çekmek ne mümkündü!"

Netice itibarıyla yaşadığı çağın gerekliliklerini çeşitli sebeplerle yerine getiremeyen milletimiz, bunun bedelini büyük toprak kayıpları ve tanımayan mümkün olmayan acılarla ödemiştir. Bir daha bu acıları yaşamamak içinse geçmişimizden ders alıp aynı yanlışlara ve tembellige düşmeden çok çalışarak, dış devletlerin kuklası olmadan, Ulu Önderimiz Mustafa Kemal ATATÜRK'ün de işaret ettiği muasır medeniyetler seviyesinin üstüne çıkmamız için atalarımızdan kalan son toprak parçası kutsal vatanımızı kaybedip esir düşmeyelim, asimile olmayalım.

Edirne
Mutfağı

Yufkalı ve Pâlûze

Dr. Rifat Gürgendereli

Fotografya: Bahçç Gökmen

Türk yemek kültürünün önemli merkezlerinden biri olan Edirne, saray mutfağına ait yemeklerin ve Balkanlara has yemek çeşitlerinin bir arada bulunduğu bir mutfağına sahiptir. İmparatorluğun payitahtı olmuş, göçü görmüş, savaş ve kıtlık görmüş Edirne'de hemen her zevke ve her keseye hitap eden bir yemek kültürü ve çeşitliliği oluşmuştur.

Edirne dergisinin bu sayısında da eskiden sıkça yediğimiz ama zaman içinde unutmaya başladığımız lezzetlerden ikisini tanıtacağız.

Yufkalı

Edirne başta olmak üzere Trakya bölgesinde rastlayabileceğiniz ana yemeklerden biridir. Aynı zamanda bir saray yemeğidir. Özellikle ava meraklı padişahların bu yemeği büyük bir zevkle yediklerine eminim. Çünkü bu yemek özellikle av etleriyle –ördek, kaz vb- yapıldığında daha lezzetli olur. Edirne'nin soğuk kiş gecelerinde zevkle yenen, besleyici ve lezzetli bir yemektir. Bugün için en kolay ve en rahat bulunan tavuk eti ile yapılmaktadır.

Gelelim yapılmasına: 5 bardak un, su ve bir miktar tuz karıştırılarak hamur haline getirilir. Bir süre dinlendirilir, sonra bezelere bölünüp yufkalar oklavayla açılır. Açılan yufkalar sac üzerinde pişirildikten sonra bir kaba iri kırılır, 3-4 kat olarak yerleştirilir. Diğer tarafta yaban ördöğü, yaban kazı ya da kümes hayvanlarından birinin eti haşlanır. Haşladıktan sonra çıkan su tuzlanarak kırılan yufkaların üzerine yavaş yavaş sıcak olarak dökülür. Yufkaların üstüne parçalanmış etler, üstüne de kırmızı biber yakılmış tereyağı gezdirilir. Afiyetle yenir.

Rumeli Pâlûzesi

Başta Edirne olmak üzere Rumeli mutfağı kültürünün önemli ve meşhur bir tatlısıdır. Kabaca su muhalebisine benzetilebilir. Pâlûze, süt ya da özellikle serinletmek amacıyla yaz gecelerinde evde yapılmış meyve suyuna nişasta karıştırılmasıyla yapılır. Buz ekleyerek serinletici bir tatlı olarak da yenilir. Pâlûze kelimesi, genellikle cildi pürüzsüz ve beyaz olan güzel hanımlar için kullanılan bir kelimedir.

Sütü Pâlûze

1 kg süt, 2 bardak şeker, 1,5 bardak su, 5 kaşık nişasta ve 1 kaşık un karıştırılarak muhallebi kıvamında pişirilir. Sonra kaplara dökülür. Ters çevirilerek üzerine meyve reçeli gezdirilir. Özellikle titreyen bir görüntüsü olması istenir. Titremesi, pişiren kişinin maharetinin göstergesidir.

Meyveli Pâlûze

1 kg şeker, 8 bardak su, 2 bardak ev yapımı vişne suyu, 4 kaşık nişasta. Malzemenin hepsi kaynatılır. Daha sonra kalıplara dökülerek soğumaya bırakılır. Jöle benzeri bir görüntüye sahiptir. Üzerine pudra şekeri ve buz serpilerek servis edilir.

Pâlûze, yapımı kolay gibi görünen ama maharet isteyen, göze ve damaklara hitap eden, tamamen doğal ve her yaş grubunun zevkle yiyebileceği bir tatlıdır.

Afiyet olsun.

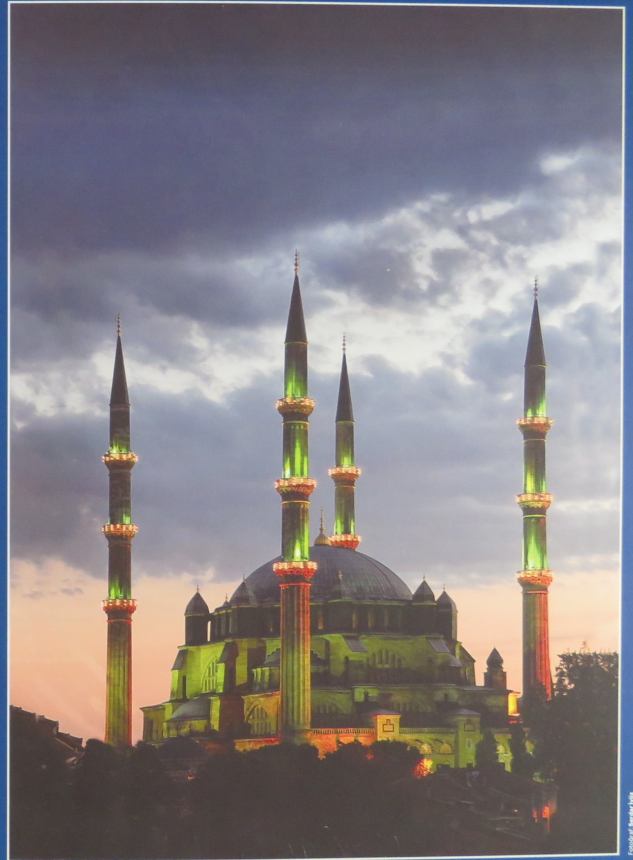
Behiç Günalan

Selimiye Camii Şadırvanı

öncesi

sonrası

Photography: Behiç Günalan